

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Julie Bucharová

**Exheredace - platná úprava
a historický kontext**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. PhDr. David Elischer, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 3. 11. 2017

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text diplomové práce od úvodu po závěr včetně poznámek pod čarou čítá 157 240 znaků.

Julie Bucharová

V Praze dne 3. 11. 2017

Děkuji panu doc. JUDr. PhDr. Davidu Elischerovi, PhD., vedoucímu mé diplomové práce, za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

Obsah

Úvod	1
1 Vymezení základních pojmů	5
1.1 Nepominutelný dědic	5
1.2 Povinný díl	7
1.3 Vydědění	9
1.4 Dědická nezpůsobilost	10
2 Zákonné důvody exheredace	16
2.1 Neposkytnutí potřebné pomoci v nouzi	16
2.1.1 Historický přehled	16
2.1.2 Rozbor exheredačního důvodu	19
2.2 Neprojevování opravdového zájmu	20
2.2.1 Historický přehled	21
2.2.2 Rozbor exheredačního důvodu	22
2.3 Odsouzení pro trestný čin	24
2.3.1 Historický přehled	24
2.3.2 Rozbor exheredačního důvodu	27
2.4 Vedení trvale nezřízeného života	29
2.4.1 Historický přehled	29
2.4.2 Rozbor exheredačního důvodu	32
2.5 Dědická nezpůsobilost	34
2.5.1 Historický přehled	34
2.5.2 Rozbor exheredačního důvodu	36
2.6 Zadlužení či marnotratnost	40
2.6.1 Historický přehled	40
2.6.2 Rozbor exheredačního důvodu	42
2.7 Historické exheredační důvody	46
3 Náležitosti vydědění	48
3.1 Požadavky na formu prohlášení o vydědění	48
3.2 Způsobilost k prohlášení o vydědění	50
3.3 Modality vydědění	51
3.4 Podmíněné vydědění	54

4 Důsledky exheredace	56
4.1 Následky vydědění	56
4.2 Spor o vydědění	58
4.3 Následky neplatného vydědění	59
4.4 Dopad na potomky	60
Závěr	65
Použité prameny a literatura	70
Seznam zkratk	77
Přílohy	78
Abstrakt	82
Abstract	83

Úvod

Dědické právo jako pododvětví práva občanského spočívá na mnoha základních zásadách, z nichž některé, stejně jako je tomu v ostatních právních odvětvích, jsou ve vzájemné kolizi. Střet dvou zásad dědického práva, a to zásady pořizovací volnosti a principu familiarizace, se projevuje v právní úpravě ochrany nepominutelných dědiců.

Zásada pořizovací volnosti v dědickém právu je projevem jedné z nejdůležitějších zásad občanského práva, kterou je autonomie vůle. Testovací svoboda zůstavitele vyjadřuje zůstavitelovu možnost svobodně rozhodnout o tom, jak bude s jeho majetkovými hodnotami naloženo v případě jeho úmrtí. Tato svoboda však není v dědickém právu neomezená, jelikož ji koriguje zásada familiarizace. Tato zásada vyjadřuje zohlednění biologických zákonitostí v právní úpravě majetkových práv. Právě v případě právní úpravy ochrany nepominutelných dědiců se zásada familiarizace uplatňuje na úkor testovací svobody zůstavitele¹. Ochrana nepominutelných dědiců spočívá v tom, že zůstavitel je povinen ve svém případném pořízení pro případ smrti zohlednit určitý okruh osob, které jsou s ním v blízkém příbuzenském vztahu. A i v případě, že by tak neučil, mají tyto osoby zákonem zajištěnou ochranu spočívající v jejich právu na povinný díl. Tato ochrana nepominutelných dědiců však není absolutní, protože zákon připouští možnost zůstavitele nepominutelné dědice výjimečně při splnění zákonem stanovených podmínek této ochrany zbavit.

V případě, kdy zákon umožňuje zůstaviteli zbavit své nepominutelné dědice ochrany, jež je jim dědickým právem v souladu se zásadou familiarizace poskytována, hovoříme o jejich vydědění. Institut vydědění neboli exheredace, který je možné ve výjimečných případech uplatnit, je tradičním korektivem přebíjejícím i ochranu nepominutelných dědiců. Poměrně přísné podmínky pro možnost jeho uplatnění (a to i s ohledem na procesní stránku věci, v níž se uplatňuje princip úřední ingerence) by měly vést k jistotě, že práva všech osob budou ochráněna a vydědění se uplatní pouze tam, kde ho bude objektivně třeba. V institutu vydědění se totiž nepromítá pouze subjektivní přání zůstavitele, ale i zájem společnosti odměňovat či trestat na správném místě².

---

¹ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 82.

² SMOLÍK, Petr. 7.10.2 Principy dědického práva dle nauky právní, jejich interakce a přesahy. In DVOŘÁK, Jan; MALÝ, Karel; ADAMOVA, Karolina a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 509-510.

Tématem své diplomové práce jsem zvolila právě tento výjimečný institut vydědění. Věnuji se jeho platné právní úpravě s přihlédnutím k jejímu historickému kontextu, a to z důvodu, že naše současná právní úprava vydědění je v mnohém předchozími právními úpravami inspirována. Domnívám se, že tato diplomová práce přináší netradiční pohled na danou problematiku vydědění a jeho zákonných důvodů, když při výkladu nebyla zvolena obvyklá systematika dle jednotlivých historických etap, nýbrž je podrobněji analyzován vývoj jednotlivých exheredačních důvodů rozřazených dle systematiky platné právní úpravy.

Cílem této diplomové práce je podat ucelený výklad o institutu vydědění s důrazem zejména na právní úpravu a obsah jednotlivých exheredačních důvodů, jelikož právě na konkrétně zvolené právní úpravě zákonných důvodů vydědění závisí to, zda se v daném právním řádu uplatňuje vyvážené nastavení poměru mezi ochranou nepominutelných dědiců a možností jim ji v určitých situacích odebrat. Jak je shora zmíněno, vydědění je klasickým institutem, s nímž se pravidelně setkáváme již v historických úpravách dědického práva. Zákonné důvody, pro něž je možné nepominutelného dědice vydědit, však zákonodárce v jednotlivých obdobích pozměňuje. Proto o nich v této práci hodlám pojednat v komplexním výkladu, který zahrnuje vývoj jednotlivých exheredačních důvodů od doby moderní kodifikace občanského práva až po současnost. Důraz je kladen i na práci s příslušnou judikaturou, která obsah daných exheredačních důvodů v mnohém určuje i doplňuje. Vzhledem k tomu, že inspiračním zdrojem současné právní úpravy dědického práva byly z velké části právní úpravy historické, pokusím se zhodnotit použitelnost historické judikatury na právní úpravu současnou. Dalším cílem je vyvodit ze zjištění učiněných při psaní této diplomové práce, zda v současnosti zvolená právní úprava vydědění je komplexní a nejlepší možná či zda s ohledem na právní úpravy předchozí by bylo vhodné zamyslet se nad určitými změnami.

Diplomová práce je rozčleněna do čtyř základních kapitol, které se dále pro přehlednost dělí na podkapitoly.

V první kapitole jsou vymezeny základní pojmy, které s institutem vydědění úzce souvisí. Kapitola nazvaná „Vymezení základních pojmů“ tedy pojednává o právní úpravě nepominutelného dědice a jeho právu na povinný díl. Dále obecně seznamuje čtenáře s institutem vydědění, s institutem dědické nezpůsobilosti a věnuje se jejich odlišnostem i tomu, z jakého důvodu jsou tyto dva instituty vzájemně provázány.

Druhá kapitola „Zákonné důvody exheredace“, jež je v této diplomové práci stěžejní, se podrobně zabývá zákonnými důvody vydědění, které obsahuje platná právní úprava. Jednotlivé podkapitoly odpovídají vyděd'ovacím důvodům podle současné právní úpravy, kterými jsou neposkytnutí potřebné pomoci v nouzi, neprojevení opravdového zájmu, odsouzení pro trestný čin, vedení trvale nezřízeného života, dědická nezpůsobilost a zadlužení či marnotratnost. V podkapitolách o jednotlivých exheredačních důvodech je nejprve pojednáno o historickém vývoji daného důvodu vydědění a následně vyložen vlastní rozbor pojmových znaků vyděd'ovacího důvodu, který zohledňuje příslušnou judikaturu i historické souvislosti platné právní úpravy. Na závěr této kapitoly jsou stručně zmíněny i důvody vydědění ryze historické, které se v současnosti v právní úpravě vydědění již nevyskytují.

Třetí kapitola nazvaná „Náležitosti vydědění“ se zabývá zákonnými požadavky na prohlášení o vydědění a dalšími souvisejícími otázkami. V jednotlivých podkapitolách jsou rozebrány formální náležitosti prohlášení o vydědění, otázka toho, kdo má způsobilost učinit prohlášení o vydědění a zda je ho možné učinit v zastoupení. Dále se kapitola věnuje obsahovým náležitostem prohlášení o vydědění a s tím souvisejícím modalitám vydědění. Poslední část kapitoly pojednává o nové možnosti vydědit nepominutelného dědice tzv. podmíněně.

Čtvrtá a poslední kapitola nazvaná „Důsledky exheredace“ se věnuje tomu, jaké následky má pro nepominutelného dědice, pokud je po právu vyděděn. Stručně se zabývá procesní stránkou věci, tedy spory o platnost vydědění. Zohledňuje i následky vydědění neplatného. Závěrem je pojednáno o dopadu vydědění na potomky nepominutelného dědice, kdy jsou rozebrány dvě možné situace. V tomto ohledu je provedeno srovnání s právní úpravou předchozí a zmíněna její kritika Ústavním soudem.

Výklad v této práci vychází zejména z právních předpisů, jejich důvodových zpráv, komentářové literatury, učebnic i jiných odborných textů. Zaměřila jsem se nejen na současné tituly, ale i na ty historické, které se snažím v určitých případech užít i pro účely výkladu současné právní úpravy. Důraz byl kladen i na zohlednění příslušné současné i historické judikatury.

Vzhledem k tomu, že jsem chtěla výklad v diplomové práci podpořit i údaji z praxe, položila jsem několik dotazů vzorku notářů z celé republiky. Aby čtenář této diplomové práce měl představu o praktickém uplatnění institutu vydědění a s tím souvisejícím uplatnění

jednotlivých důvodů vydědění, notářských úřadů jsem se dotazovala jednak na četnost výskytu vydědění v řízení o pozůstalosti, na četnost užití jednotlivých vyděd'ovacích důvodů a následně mne zajímalo praktické využití exheredačních důvodů, které oproti předchozí právní úpravě nově přináší právní úprava současná. Dotazník jsem rozeslala padesáti notářům z celé republiky a třicet šest z nich mi požadované údaje poskytlo. S ohledem na to, že jednotlivé odpovědi byly převážně stejnorodé, domnívám se, že třicet šest respondentů již lze považovat za reprezentativní vzorek vypovídající o reálném užití institutu vydědění. S vyhodnocením dotazníku je pracováno průběžně v textu práce a podrobněji je rozebráno za pomoci grafů v jejích přílohách.

1 Vymezení základních pojmů

První kapitola této diplomové práce je věnována základním pojmům souvisejícím s institutem exheredace, které je nutné pro úplnost výkladu o vydědění blíže vymežit. V této kapitole je tedy pojednáno o právní úpravě nepominutelného dědice a jeho právu na povinný díl, obecně bude vymezen pojem vydědění a problematika dědické nezpůsobilosti, jejich odlišnosti i vzájemná provázanost.

1.1 Nepominutelný dědic

Nepominutelný dědic je osoba, které dědické právo přiznává zvláštní právní postavení spočívající v její zvýšené ochraně. Zvýšená ochrana nepominutelného dědice se projevuje v tom, že nepominutelný dědic má právo na povinný díl. Toto jeho právo na povinný díl vychází ze zásady, že zůstavitel je omezen v možnosti naložit se svým majetkem pro případ smrti, jelikož nese odpovědnost za své potomky, které zplodil, případně osvojil³. Jedná se o projev zásady familiarizace, z níž vyplývá zvýšená ochrana, kterou dědické právo nepominutelnému dědici poskytuje. Ten, kdo patří do okruhu nepominutelných dědiců zůstavitele, by se měl zásadně vždy nějakým způsobem podílet na pozůstalosti. I v případě, že by se na pozůstalosti podle zůstavitelova pořízení pro případ smrti podílet neměl a byl tedy zůstavitelem tzv. opominut, není tím vyloučen z veškerého majetkového přínosu, který přichází v úvahu v důsledku smrti zůstavitele. Právě v této situaci se totiž projeví ochrana nepominutelného dědice, kterou mu přiznává dědické právo, a nepominutelný dědic má právo alespoň na povinný díl. Jedinou možností, jak z vůle zůstavitele nepominutelného dědice práva na povinný díl zbavit, je jeho vydědění. O vydědění lze hovořit právě pouze ve vztahu k nepominutelnému dědici, proto spolu tyto dva instituty úzce souvisí.

O právu nepominutelného dědice na povinný díl bude pojednáno v následující podkapitole. Nejprve je nutné vymežit, koho vlastně zákon za nepominutelného dědice považuje. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ 2012“) stanoví, že nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele a v případě, že tyto nedědí, pak jsou

---

³ ŠEŠINA, Martin; WAWERKA, Karel. § 1642 (Povinný díl). In ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 350.

nepominutelnými dědici potomci těchto dětí⁴. Situace, že nedědí zůstavitelovo dítě, nastane, pokud zůstavitel se svým dítětem předem uzavřel tzv. renunciační dohodu, tedy smlouvu o zřeknutí se dědického práva, dále v případě, kdy dítě zůstavitele je dědicky nezpůsobilé či bylo vyděděno, pokud zůstavitelovo dítě zemřelo současně se zůstavitelem nebo ještě před ním, nebo v případě, že zůstavitelovo dítě dědictví odmítlo⁵.

Takto stanovený okruh nepominutelných dědiců je svým rozsahem v porovnání s právní úpravou okolních států užší, kdy se lze často setkat s tím, že do okruhu dědiců, kterým dědické právo poskytuje zvláštní ochranu, jsou řazeny i další osoby, zejména rodiče zůstavitele či jeho manžel, s čímž se lze setkat např. v úpravě rakouské, švýcarské, polské či německé⁶.

Vymezení okruhu nepominutelných dědiců je shodné s tím, jak byl tento okruh vymezen zákonem č. 40/1964 Sb., občanským zákoníkem (dále jen „OZ 1964“)⁷. Na území našeho státu však nebyl vždy zvolen model tohoto užšího vymezení, v určitých historických obdobích byly totiž i u nás za nepominutelné dědice pojímány další osoby. Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský (dále jen „OZO“) do okruhu nepominutelných dědiců zařadil i zůstavitelovy rodiče (či prarodiče), ovšem pouze v případě, že nedědí zůstavitelovy děti (či vnuci nebo pravnucci)⁸. Zákon č. 141/1950 Sb. (dále jen „OZ 1950“) taktéž ponechal toto širší vymezení a za dědice, které nelze opominout, považoval jak potomky, tak i rodiče či prarodiče zůstavitele, kteří byli ale nepominutelnými dědici pouze v případě, že v době zůstavitelova úmrtí byli v nouzi a už práce neschopní⁹. OZ 1964 následně okruh dědiců, na které musel zůstavitel ve svém pořízení pro případ smrti pamatovat, zúžil pouze na potomky, což se zachovalo až do současné právní úpravy.

---

⁴ Srov. ust. § 1643 odst. 1 OZ 2012.

⁵ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. Právní praxe, s. 22.

⁶ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 1642 až 1644. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 668-669.

⁷ Srov. ust. § 479 OZ 1964, přestože OZ 1964 termínu nepominutelný dědic neuvádí a doktrína v souvislosti s OZ 1964 pracuje s pojmem dědic neopomenutelný či neopominutelný.

⁸ Srov. ust. § 762 a § 763 OZO.

⁹ Srov. ust. § 551 OZ 1950.

1.2 Povinný díl

Již v předchozích odstavcích je naznačeno, že nepominutelnému dědici dědické právo přiznává zvláštní postavení, které se vyznačuje jeho zvýšenou ochranou, jež spočívá v jeho právu na povinný díl.

Zákon při určení výše povinného dílu nepominutelného dědice rozlišuje, zda se jedná o potomka zletilého či nezletilého. Nezletilému potomkovi je pak dědickým právem poskytována ochrana větší, jeho povinný díl je vyšší než v případě potomka zletilého. OZ 2012 stanoví, že nezletilému nepominutelnému dědici se musí dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu, a v případě zletilého nepominutelného dědice je nutné, aby se mu dostalo alespoň tolik, kolik činí čtvrtina jeho zákonného dědického podílu¹⁰.

Z OZ 2012 vyplývá několik možností, jak může být právo nepominutelného dědice na povinný díl naplněno. Za prvé, pokud zůstavitel o svém majetku pro případ smrti nikterak nepořídí. Nepominutelní dědicové, kterými jsou zůstavitelovi potomci, budou dědit v první třídě dědiců v rámci zákonné dědické posloupnosti, která se uplatní právě v případě, pokud zůstavitel neprojeví svou poslední vůli v závěti či dědické smlouvě.

Druhou možností je, že zůstavitel, jenž se rozhodl o svém majetku pořídit mortis causa, zůstaví nepominutelnému dědici povinný díl v podobě dědického podílu či odkazu. Povinný díl zůstavený v této podobě musí však nepominutelnému dědici zůstat zcela nezatížen. Tímto zákazem zatížení povinného dílu nepominutelného dědice se právě realizuje jeho ochrana. Proto se k nařízením zůstavitele, která tento zákaz nerespektují, nepřihlíží. Jedinou možností, jak může zůstavitel docílit toho, aby nepominutelný dědic zatížen byl např. podmínkami, příkazy, doložením času nebo v případě odkazu splněním tzv. pododkazu, je dát mu možnost zvolit si mezi tím, co se mu zůstavuje s omezením (což může mít ve výsledku vyšší hodnotu, než kolik je hodnota povinného dílu), a nezatíženým povinným dílem¹¹.

Třetí možností, kdy se uplatní právo nepominutelného dědice na povinný díl, je situace, při které zůstavitel pořídí o veškerém svém majetku a na svého nepominutelného dědice v tomto pořízení nepamatuje. I z označení nepominutelný dědic čili dědic, který nesmí

---

¹⁰ Srov. ust. § 1643 odst. 2 OZ 2012.

¹¹ Srov. ust. § 1644 OZ 2012.

být opominut, plyne, že ho nelze jednoduše v pořízení pro případ smrti vynechat a tímto ho vyloučit z jakékoliv majetkové účasti na pozůstalosti. Zůstavitelovo opominutí tedy nemá vliv na právo nepominutelného dědice na povinný díl¹² a tento se mu musí dostat. Za účinnosti OZ 2012 však již opominutí nepominutelného dědice neznamená neplatnost dané části pořízení pro případ smrti, jako tomu bylo v předchozí právní úpravě v případě opominutí potomka, pokud tento nebyl vyděděn¹³.

Přestože OZ 2012 stanoví okruh nepominutelných dědiců obdobně jako OZ 1964, jejich postavení se výrazně liší. Za účinnosti OZ 1964 měl opominutý nepominutelný dědic, pokud nebyl platně vyděděn, stejné postavení jako ostatní dědicové, jelikož v důsledku opominutí se daná část závěti stala relativně neplatnou. Pokud se její neplatnosti nepominutelný dědic dovolal, získal příslušný dědický podíl a jakožto univerzální právní nástupce odpovídal i za dluhy dědictví.

Na rozdíl od toho právo na povinný díl nepominutelného dědice, který byl v pořízení pro případ smrti opominut zcela nebo zčásti (byl tzv. zkrácen), představuje ve smyslu OZ 2012 pohledávku nepominutelného dědice na vyplacení povinného dílu v penězích vůči dědicům a odkazovníkům, kteří byli zůstavitelem za dědice a odkazovníky v pořízení pro případ smrti povoláni. Postavení nepominutelného dědice se v tomto případě tedy přibližuje postavení věřitele¹⁴. Ondřej Horák nepominutelného dědice s ohledem na jeho právní postavení výstižně označuje za zákonného odkazovníka¹⁵. Tento nepominutelný dědic v postavení věřitele či zákonného odkazovníka tedy nemá právo na podíl z pozůstalosti. Má právo pouze na to, aby mu povolání dědicové a odkazovníci poměrně vyrovnali jeho pohledávku peněžní částkou, jejíž výše odpovídá hodnotě povinného dílu nebo tomu, o kolik byl ve výši povinného dílu zkrácen¹⁶. Z toho vyplývá, že v případě, kdy byl nepominutelný dědic opominut, nemá z právního hlediska postavení dědice a neodpovídá za dluhy, tak jako ostatní dědicové, na něž dluhy zůstavitele přechází spolu s pozůstalostí.

---

¹² Opominutí nepominutelného dědice nemá vliv na jeho právo na povinný díl za předpokladu, že toto opominutí není tzv. vyděděním učiněným mlčky a po právu, o němž je pojednáno v podkapitole 3.3 Modalita vydědění.

¹³ Srov. ust. § 479 OZ 1964.

¹⁴ ŠEŠINA, Martin; WAWERKA, Karel. § 1642 (Povinný díl). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 351.

¹⁵ HORÁK, Ondřej. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 11, s. 383

¹⁶ Srov. ust. § 1653 a § 1654 OZ 2012.

Tato podkapitola je věnována nepominutelnému dědici, který právo na povinný díl má. Závěrem je však třeba zmínit situaci, kdy nepominutelný dědic právo na povinný díl nemá. OZ 2012 stanoví, že ten, kdo se zřekl dědického práva nebo práva na povinný díl, a dále ten, kdo je nezpůsobilý dědit nebo byl zůstavitelem vyděděn, právo na povinný díl nemá¹⁷. Při výpočtu povinného dílu ostatních nepominutelných dědiců však započítáváme i povinný díl toho, kdo na něj právo nemá. Situace, kdy nepominutelný dědic z nějakého shora popsaného důvodu právo na povinný díl nemá, neznamená zvětšení povinných dílu ostatních nepominutelných dědiců. Tato právní úprava je zvolena v souladu se zásadou *exheredatus partem facit ad minuendam*, tedy, že podíl vyděděného způsobí zmenšení povinného dílu. Jedná se o opatření, které má zamezit špatným vztahům v rodině, k nimž by docházelo v důsledku snahy jednoho potomka o vydědění potomků dalších s vidinou navýšení hodnoty jeho povinného dílu¹⁸.

1.3 Vydědění

Předchozí podkapitoly této diplomové práce se zabývají institutem nepominutelného dědice a jeho zvláštním právním postavením, které spočívá v jeho zvýšené ochraně, již mu poskytuje dědické právo. Jak je v této diplomové práci už zmíněno, institut nepominutelného dědice souvisí s možností jeho vydědění. Na vydědění můžeme hledět jako na jakousi sankci pro nepominutelného dědice za jeho závadné chování¹⁹. Tato sankce spočívá v tom, že zůstavitel svému nepominutelnému dědici svým projevem vůle odnímá jeho zvýšenou ochranu. Nepominutelný dědic tedy z vůle zůstavitele přichází o své právo na povinný díl v důsledku toho, že svým nevhodným chováním naplnil některý ze zákonem stanovených důvodů pro možnost vydědění. V případě, že zůstavitel platně vydědí svého nepominutelného dědice, odpadá limitace jeho pořizovací volnosti spočívající ve vědomí zůstavitele, že dědici či odkazovníci budou mít povinnost přispět na povinný díl nepominutelného dědice, jenž byl zůstavitelem opominut²⁰.

---

¹⁷ Srov. ust. § 1645 OZ 2012.

¹⁸ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 1642 až 1644. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 669-670.

¹⁹ HORÁK, Ondřej. Postavení potomků vyděděného potomka. *Ad Notam*, 2016, č. 4, s. 7.

²⁰ KITTEL, David. 1646 [Vydědění a důvody vydědění]. In PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony, s. 1591.

Vydědění je ve smyslu OZ 2012 projev vůle zůstavitele, kterým svého nepominutelného dědice ze zákonných důvodů vylučuje z jeho práva na povinný díl nebo toto jeho právo krátí. Pro uskutečnění vydědění je tedy nutné naplnění několika následujících požadavků:

- Zůstavitel má nepominutelného dědice, protože pouze ve vztahu k nepominutelným dědicům lze o vydědění hovořit.
- Tento nepominutelný dědic naplnil svým chováním některý zákonný důvod vydědění.
- Zůstavitel má vůli tohoto svého nepominutelného dědice vydědit.
- Tuto vůli zůstavitel zákonem stanoveným způsobem projevil.

Je třeba zmínit, že OZ 2012 v zájmu odstranění pochybností výslovně připouští možnost vydědit potomka nejen zcela, tedy zbavit ho jeho práva na povinný díl, ale i z části, tedy jeho právo na povinný díl zkrátit. Tato možnost byla doposud pouze dovozována jak prostřednictvím judikatury²¹ k předchozí úpravě, tak i právní teorií²².

1.4 Dědická nezpůsobilost

Jedním z předpokladů dědění je existence způsobilého dědice. Způsobilost dědice nabýt po zůstaviteli dědictví je v naší právní úpravě pravidlem, z něhož se uplatňuje výjimka právě v případě dědické nezpůsobilosti (*incapacitas*), po staru označované jako dědické nehodnosti. Důsledkem dědické nezpůsobilosti je vyloučení dané osoby z dědického práva z důvodu, že se tato osoba dopustila těžkého poklesku vůči zůstaviteli, vůči jeho blízkým nebo vůči projevu jeho poslední vůle. „*Dědická nezpůsobilost vylučuje z dědického práva osobu, která se dopustila činu, v jehož důsledku se stala nehodnou dědictví nabýt, protože by její podílení se na výhodách plynoucích z právního nástupnictví po zůstaviteli odporovalo zásadám spravedlnosti a obecné morálce.*“²³

---

²¹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 1997, sp. zn. 2 Cdon 176/96. Uveřejněné pod pořadovým číslem 67/1997 v Soudní judikatuře, číslo vydání 9, ročník 1997, s. 193.

²² FIALA, Roman; MIKEŠ, Jiří. § 469 [Důvody vydědění]. In ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, s. 1414.

²³ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 1481 až 1483. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 605.

Jedná se tedy obdobně jako v případě vydědění o jakousi sankci v oblasti dědického práva, která nastává z určitých zákonem stanovených důvodů. Institut dědické nezpůsobilosti však nelze s institutem vydědění zaměňovat. Rozdíly mezi těmito dvěma instituty spatřujeme v několika aspektech.

Vydědění se týká pouze dědiců nepominutelných, tedy potomků zůstavitele, avšak dědická nezpůsobilost může nastat u dědice jakéhokoliv. Dědicí nevhodným se tedy může stát jak dědic zákonný, tak i dědic závětní či smluvní. Dědická nezpůsobilost se může vztahovat i na dědice nepominutelného, který v jejím důsledku taktéž nedědí a přichází i o své právo na povinný díl. Při výpočtu povinných dílů ostatních nepominutelných dědiců se však k povinnému dílu nezpůsobilého přihlíží právě tak, jako by z dědického práva vyloučen nebyl²⁴. Nezpůsobilý dědic se nemůže stát ani odkazovníkem, jelikož i odkazovníkem může být pouze osoba způsobilá dědit²⁵.

Dalším rozdílem je, že vydědění předpokládá zůstavitelovu vědomost o závadném činu jeho nepominutelného dědice a s tím související aktivní projev vůle zůstavitele vydědit svého potomka, kdežto dědická nezpůsobilost u dědice nastává přímo ze zákona v důsledku jeho činu a zákon ani netrvá na tom, aby zůstavitel o důvodu způsobujícím dědickou nezpůsobilost věděl. V řízení o pozůstalosti k důvodům dědické nezpůsobilosti musí soudní komisař přihlídnout z úřední povinnosti²⁶, i když v praxi se tak děje spíše na základě podnětu některého z účastníků řízení o pozůstalosti²⁷.

Rozdíl můžeme spatřovat i v situaci, pokud si zůstavitel následně přeje, aby jeho dědic i přes svůj závadný čin dědil. V případě dědické nezpůsobilosti je stanoveno, že její účinky lze zvrátit tím, že zůstavitel svému dědici jeho závadný čin výslovně promine²⁸. V případě vydědění však prominutí zůstavitele význam z hlediska právních následků nemá. Pokud si zůstavitel přeje, aby jeho potomek již nadále nebyl vyděděn, musí své prohlášení o vydědění zrušit v souladu s právní úpravou uplatňující se pro zrušení závěti²⁹.

---

²⁴ Srov. ust. § 1645 OZ 2012.

²⁵ Srov. ust. § 1594 odst. 1 OZ 2012.

²⁶ FIALA, Roman; BEEROVÁ, Kamila. §1481 [Důvody dědické nezpůsobilosti]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 37.

²⁷ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. Právní praxe, s. 5.

²⁸ Srov. ust. § 1481 OZ 2012.

²⁹ O tom podrobněji v podkapitole 3.1 Požadavky na formu prohlášení o vydědění.

OZ 2012 upravuje čtyři důvody, pro které dědické právo nehodnému dědici vůbec nevznikne, neboli slovy zákona, pro které je tato osoba z dědického práva vyloučena. Jsou jimi:

- spáchání činu povahy úmyslného trestného činu proti zákonem kvalifikované osobě,
- spáchání zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli,
- domácí násilí v případě manžela zůstavitele,
- zbavení rodičovské odpovědnosti v případě rodiče zůstavitele³⁰.

Dědická nezpůsobilost, tedy vyloučení z dědického práva, nastává za prvé u toho, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu³¹. Jelikož OZ 2012 stanoví, že ustanovení části první, třetí a čtvrté o manželství a právech a povinnostech manželů platí obdobně i pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů³², dovozujeme, že dědická nezpůsobilost nastane i v situaci spáchání činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstavitelově partneru. Tento závadný čin musí být spáchán ještě za života zůstavitele. Zvolená formulace v OZ 2012, tedy dopuštění se činu povahy úmyslného trestného činu, zajišťuje, že dědická nezpůsobilost dopadá i na případy, kdy osoba, která tento čin spáchala, není trestně odpovědná např. pro nedostatek věku nebo pro nepřičetnost v době spáchání činu. Dědicky nezpůsobilý je i pachatel, jenž nebyl za svůj trestný čin odsouzen, např. z důvodu promlčení trestní odpovědnosti či pro omilostnění. V těchto případech, kdy sice dědic není odsouzen za spáchání trestného činu, jsou zde však určité indicie ohledně možné dědické nezpůsobilosti, bude nutné, aby v této otázce provedl v řízení o pozůstalosti soudní komisař šetření. Pokud ovšem byl pachatel za daný trestný čin pravomocně odsouzen, je tímto trestním rozsudkem soudní komisař v řízení o pozůstalosti vázán³³.

Z dědického práva je dále vyloučen i ten, kdo se dopustil zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, čehož se dopustil zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev jeho poslední vůle překazil nebo jeho poslední pořízení

---

³⁰ FIALA, Roman; BEEROVÁ, Kamila. §1481 [Důvody dědické nezpůsobilosti]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 37.

³¹ Srov. ust. § 1481 OZ 2012.

³² Srov. ust. § 3020 OZ 2012.

³³ ŠEŠINA, Martin. § 1481 (Okruh osob vyloučených z dědického práva). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 26-28.

zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil³⁴. Zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli nezahrnuje pouze útok proti zůstavitelově pořízení pro případ smrti (závěť, dědická smlouva, dovětek), nýbrž vztahuje se i na situace zavrženíhodných činů směřujících proti dalším projevům poslední vůle zůstavitele, kterými může být např. prohlášení o vydědění, smlouva o zřeknutí se dědického práva, listina o povolání správce pozůstalosti apod. Dále tento zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli může spočívat i v jiném dědicově chování, a to jak aktivním (např. bránění zůstaviteli v návštěvě notáře za účelem sepsání závěti), tak i pasivním (např. nezajištění právní pomoci či potřebných svědků k sepsání závěti na žádost nemohoucího zůstavitele). Tohoto činu se na rozdíl od situace u předchozího důvodu může dědic dopustit jak za života zůstavitele, tak i po jeho smrti. Vzhledem k požadavku činu zavrženíhodného se bude vždy jednat ze strany dědice o jednání záměrné, a tedy úmyslné³⁵.

Dědickou nezpůsobilost v důsledku shora popsaných činů lze překonat tím, že zůstavitel svému dědici tento čin výslovně promine³⁶. Za účinnosti OZ 2012 je tedy nutné prominutí výslovné, které může být učiněno jak písemně, tak i ve formě ústní (např. před svědkem). Právní teorie zastává názor, že v současnosti již nadále není možné za prominutí činu považovat sepsání pořízení pro případ smrti ve prospěch vyloučeného dědice poté, co se tento dědic dopustil skutku zakládajícího dědickou nezpůsobilost. Vyplývá to z toho, že jelikož dědická nezpůsobilost nastává ze zákona, může se přihodit, že o ní zůstavitel neví, a proto následné pořízení nezamýšlí jako odpuštění závadného činu. Protože zákon požaduje prominutí výslovné, vědomost zůstavitele o závadném činu dědice je zde nutná a tato vědomost musí být zřejmá i z jeho projevu vůle, kterým svému nezpůsobilému dědici daný čin odpouští³⁷. Výslovné prominutí bude tedy zpravidla provedeno tak, že zůstavitel poukáže na příslušný čin, v jehož důsledku je potenciální dědic nezpůsobilý, a vyjádří jednoznačně svou vůli tomuto dědici jeho čin odpustit³⁸.

Třetím důvodem dědické nezpůsobilosti, tentokrát pouze pro manžela zůstavitele, je situace, kdy v den zůstavitelovy smrti probíhá řízení o rozvod manželství zahájené

---

³⁴ Srov. ust. § 1481 OZ 2012.

³⁵ FIALA, Roman; BEEROVÁ, Kamila. §1481 [Důvody dědické nezpůsobilosti]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 39.

³⁶ Srov. ust. § 1481 OZ 2012.

³⁷ FIALA, Roman; BEEROVÁ, Kamila. §1481 [Důvody dědické nezpůsobilosti]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 39.

³⁸ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. Právní praxe, s. 7.

zůstavitelovým návrhem podaným v důsledku toho, že se jeho manžel vůči němu dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí³⁹. V tomto případě je však zůstavitelův manžel vyloučen z dědického práva pouze v rámci zákonné dědické posloupnosti, zůstavitel tedy tuto jeho nezpůsobilost dědit může překlenout tím, že svého manžela povolá za svého závětního či smluvního dědice, což obsahuje i prominutí tohoto činu. Tento důvod dědické nezpůsobilosti se opět uplatní i v případě registrovaných partnerů.

Obecně dědická nezpůsobilost nemá negativní dopad na potomky nezpůsobilého dědice v jejich možnosti dědit po zůstaviteli. V případě dědické nezpůsobilosti tedy nastupuje při zákonné dědické posloupnosti v první, třetí a šesté třídě dědiců právem reprezentace na místo vyloučeného dědice jeho potomek, a to i pokud nezpůsobilý dědic zůstavitele přežije⁴⁰. „*Nezpůsobilost dědit zasahuje jen osobu, již se zákonné důvody týkají. Není spravedlivý důvod trestat za chování předka jeho potomky.*“⁴¹ Výjimkou je však právě tato situace domácího násilí, kdy potomci nezpůsobilého manžela na jeho místo nenastupují. Jedná se totiž o potomky, s nimiž zůstavitel není pokrevně ani osvojením spojen, a návrhem na rozvod manželství dal najevo, že míní ukončit i sepjetí s výlučnými potomky svého manžela, kteří by jinak mohli být jeho zákonní dědicové z důvodu, že s ním žili ve společné domácnosti⁴².

Čtvrtá a poslední situace dědické nezpůsobilosti může nastat v případě rodiče zůstavitele, pokud byl tento zbaven rodičovské odpovědnosti proto, že ji či její výkon zneužíval nebo že její výkon z vlastní viny závažným způsobem zanedbával⁴³. Předpokladem pro dědickou nezpůsobilost z tohoto důvodu je předchozí rozhodnutí soudu o zbavení rodičovské odpovědnosti rodiče zůstavitele, jímž je soudní komisař v řízení o pozůstalosti vázán⁴⁴. Opět jako v předchozím případě se jedná o vyloučení z dědického práva v případě

---

³⁹ Srov. ust. § 1482 odst. 1 OZ 2012.

⁴⁰ Srov. ust. § 1483 OZ 2012 a ŠEŠINA, Martin. § 1483 (Potomek vyloučeného dědice). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 36.

⁴¹ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 1481 až 1483. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 607.

⁴² ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 1481 až 1483. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 606.

⁴³ Srov. ust. § 1482 odst. 2 OZ 2012.

⁴⁴ FIALA, Roman; BEEROVÁ, Kamila. §1481 [Důvody dědické nezpůsobilosti]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720).* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 44.

dědění ze zákona, což může dítě čili zůstavitel, až nabyde pořizovací způsobilosti, změnit svým pořízením pro případ smrti, jímž svého nezpůsobilého rodiče povolá za svého dědice⁴⁵.

O dědické nezpůsobilosti bylo jednak pojednáno z důvodu, že se obdobně jako v případě vydědění jedná o sankční institut, který určitým způsobem zasahuje dědice v jeho možnosti dědit po zůstaviteli. Dále je však dědická nezpůsobilost podstatná pro problematiku vydědění i proto, že je zároveň jedním ze zákonných důvodů vydědění, což bude rozebráno v následující kapitole, která se zákonným exheredačním důvodům věnuje.

---

⁴⁵ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 1481 až 1483. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 606.

2 Zákonné důvody exheredace

Jak vyplývá již z předchozí kapitoly této diplomové práce, vydědění nepominutelného dědice je institutem výjimečným a je možné ho učinit pouze z taxativně stanovených zákonných důvodů v souladu se zásadou *exheredationes non sunt adiuvandae*, tedy, že vydědění se nemá podporovat. Proto není možné zákonné důvody doplňovat ani extenzivním výkladem či analogií⁴⁶. Zákonnými důvody exheredace upravenými v OZ 2012 jsou:

- neposkytnutí potřebné pomoci v nouzi,
- neprojevení opravdového zájmu,
- odsouzení pro trestný čin,
- vedení trvale nezřízeného života,
- dědická nezpůsobilost,
- zadlužení či marnotratnost.

V této kapitole bude pojednáno o jednotlivých důvodech vydědění tak, jak jsou upraveny v platné právní úpravě OZ 2012 při zohlednění jejich dotváření prostřednictvím relevantní judikatury. Dále bude provedeno srovnání s exheredačními důvody, které se na našem území uplatňovaly před účinností OZ 2012.

2.1 Neposkytnutí potřebné pomoci v nouzi

Zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který mu neposkytl potřebnou pomoc v nouzi⁴⁷. Jedná se o klasický exheredační důvod, jelikož tento zahrnovaly téměř všechny právní úpravy vydědění, které se na našem území uplatňovaly již od dob OZO.

2.1.1 Historický přehled

OZO stanovil, že dítě (či vnuk nebo pravnuk) může být vyděděno mimo jiné, pokud zůstavitele zanechalo v nouzi bez pomoci⁴⁸. Tehdejší dobová literatura uvádí, že nouzí nebyla

---

⁴⁶ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 1646 až 1647. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 671.

⁴⁷ Ust. § 1646 odst. 1 písm. a) OZ 2012.

chápana pouze nouze peněžité, nýbrž tento důvod vydědění zahrnoval i případy, kdy nepominutelný dědic úmyslně neplnil svou zákonnou povinnost vydržovací. Dále postihoval i situace, kdy dle zásad lidskosti a z hlediska spravedlnosti měl nepominutelný dědic pomoci a on, přestože o nouzi zůstavitele věděl a pomoci mohl, nepomohl⁴⁹. Vzhledem k tomu, že za dob účinnosti OZO byli za nepominutelné dědice, nebylo-li descendentů zůstavitele, považováni i rodiče (či prarodiče) zůstavitele, uplatnil se tento exheredační důvod i na ně.

Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 (dále jen „VN OZ 1937“) taktéž počítal s tímto exheredačním důvodem, který zformuloval tak, že lze vydědit nepominutelného dědice, který zůstavitele bez pomoci opustil v nouzi⁵⁰. Obsah důvodu podle VN OZ 1937 tedy odpovídá témuž podle OZO.

OZ 1950 tento vydědovací důvod upravoval také, když stanovil, že nepominutelný dědic může být vyděděn v případě, že zůstavitele opustil v nouzi⁵¹. Obsahem tohoto exheredačního důvodu byla situace, kdy nepominutelný dědic zůstaviteli nepomohl, přestože mohl a bylo toho pro zůstavitelův nuzný stav potřeba. Nouzí opět nebyla myšlena pouze nouze peněžité, ale i jiné případy, kdy zůstavitel potřeboval pomoci ve chvíli, kdy nepominutelný dědic o zůstavitelově potřebě věděl, pomoci mohl a zůstavitel pomoc neodmítl⁵².

OZ 1964 původně institut vydědění, tedy ani žádné jeho důvody, neupravoval. Důvodem vynechání právní úpravy vydědění byla představa, že se jedná o institut nadbytečný, jelikož v socialistické společnosti k situacím, které umožňovaly nepominutelného dědice vydědit, nebude docházet⁵³. V praxi se však ukázalo, že tento tradiční institut je přeci jen potřebný, a možnost vydědit nepominutelného dědice byla do dědického práva znovuzavedena novelou OZ 1964, provedenou zákonem č. 131/1982 Sb. s účinností k 1. 4. 1983. Touto změnou byla do OZ 1964 vložena možnost vydědit potomka, a to z jediného důvodu, jímž byla právě situace, že potomek v rozporu s pravidly socialistického soužití neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, stáří nebo v jiných

---

⁴⁸ Ust. § 768 OZO.

⁴⁹ ROUČEK, František. Čeho jest třeba k vydědění po právu. In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kruh spolupracovníků. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3 (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vydání. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 440.

⁵⁰ Srov. ust. § 578 bod 1. VN OZ 1937.

⁵¹ Ust. § 552 OZ 1950.

⁵² HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1957, s. 210-211.

⁵³ ŠUBRTOVÁ, Jitka. Důvody vydědění. *Ad Notam*, 1999, č. 5, s. 95.

závažných případech⁵⁴. Pod tento důvod vydědění bylo možné dle stanoviska Nejvyššího soudu podřadit i situaci, kdy potomek zůstavitele nelegálně opustil ČSSR, respektive pokud zůstavitel potřeboval pomoc a tuto mu potomek sice objektivně nemohl poskytnout, avšak právě kvůli tomu, že opustil republiku⁵⁵. Tento důvod byl následně pozměněn zákonem č. 509/1991 Sb. a s účinností od 1. 1. 1992 byl rozpor s pravidly socialistického soužití nahrazen rozpor s dobrými mravy. Jinak tento exheredační důvod přetrval nepozměněný a v jeho znění se následně inspiroval i OZ 2012.

zákon	důvod vydědění
OZO	zanechání v nouzi bez pomoci
VN OZ 1937	opuštění v nouzi bez pomoci
OZ 1950	opuštění v nouzi
OZ 1964 - v původním znění	—
OZ 1964 - ve znění zákona č. 131/1982 Sb.	neposkytnutí potřebné pomoci v nemoci, stáří nebo v jiných závažných případech v rozporu s pravidly socialistického soužití
OZ 1964 - ve znění zákona č. 509/1991 Sb.	neposkytnutí potřebné pomoci v nemoci, stáří nebo v jiných závažných případech v rozporu s dobrými mravy
OZ 2012	neposkytnutí potřebné pomoci v nouzi

Ze shora popsaného vyplývá, že tento exheredační důvod je vskutku tradiční, a přestože se v jednotlivých právních úpravách drobně lišil s ohledem na aktuální společenské poměry, uplatňuje se na našem území téměř nepřetržitě již od doby kodifikace občanského práva v roce 1811.

⁵⁴ Ust. § 469a OZ 1964 ve znění zákona č. 131/1982 Sb.

⁵⁵ Srov. stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 29. 12. 1984, sp. zn. Cpj 51/84. Uveřejněné pod pořadovým číslem 45/1986 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, číslo vydání 9-10, ročník 1986, s. 489.

2.1.2 Rozbor exheredačního důvodu

OZ 2012 tento důvod vydědění z OZ 1964 převzal. Vymezil ho sice méně kazuisticky, avšak obsah zůstal zachován. Z tohoto důvodu můžeme na právní úpravu tohoto exheredačního důvodu v OZ 2012 uplatnit judikaturu vztahující se k OZ 1964. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí⁵⁶ shrnul předpoklady uplatnění tohoto důvodu vydědění vyplývající z ustálené judikatury, které můžeme při zohlednění drobných změn v OZ 2012 vymezit následujícím způsobem:

a) Zůstavitel se ocitl v nouzi a potřeboval pomoc.

Pro uplatnění tohoto exheredačního důvodu musel nastat případ, že zůstavitel se ocitl v nouzi, a to obdobně jako v předchozích právních úpravách v nouzi nejen ve smyslu bídy či chudoby, ale i v situaci, že z důvodu svého věku, zdravotního či psychického stavu, z důvodu nesnází způsobených přírodními živly nebo dalšími životními situacemi potřebuje pomoc, jelikož si není schopen sám bez cizího přičinění obstarat své základní potřeby. Tuto pomoc potřebuje zůstavitel objektivně a tato pomoc není zajištěna jiným způsobem.

b) Potomek měl možnost se o nouzi zůstavitele dozvědět a měl možnost pomoc poskytnout.

Je nutné, aby potomek měl o nouzi svého předka povědomí a dále, aby měl možnost mu pomoci, a to např. s ohledem na vzdálenost jejich bydlišť nebo s ohledem na zdravotní stav samotného potomka, od něž se pomoc zůstaviteli vyžaduje. Pokud však potomek není schopen sám zůstaviteli pomoci, ale má možnost pomoc mu určitým způsobem zajistit, měl by tak učinit.

c) Zůstavitel pomoc neodmítl.

Zůstavitel nemůže vydědit potomka, který se mu v nouzi snažil pomoci, a to způsobem, který by zůstaviteli v dané situaci prospěl, avšak zůstavitel tuto pomoc odmítl⁵⁷.

---

⁵⁶ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2012, sp. zn. 21 Cdo 3329/2010. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

⁵⁷ SVOBODA, Jiří. §1646 [Zákonné důvody]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 417-418.

OZ 2012 vypustil ze znění tohoto vydědovacího důvodu požadavek rozporu s dobrými mravy. Za dobré mravy považujeme v souladu s judikaturou⁵⁸ „*souhrn etických zásad, jež jsou zachovávány a uznávány rozhodující částí společnosti a jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo s nimi v souladu*“⁵⁹. Dobré mravy zejména sestávají z norem slušnosti, poctivosti, čestnosti apod. Přesto, že OZ 2012 již pro uplatnění tohoto exheredačního důvodu na rozporu s dobrými mravy *expressis verbis* netrvá, i nadále bude zřejmě posuzován soulad chování vydědovaného potomka s hlediskem dobrých mravů vzhledem k tomu, že obecně je důvodnost vydědění posuzována objektivně, tedy i poměřována kritériem dobrých mravů⁶⁰.

2.2 Neprojevení opravdového zájmu

Zůstavitel může vydědit svého nepominutelného dědice, který o něj neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevoval měl. Za účinnosti předchozí právní úpravy se jednalo o nejčastější důvod vydědění potomka⁶¹, o čemž svědčí i bohatá judikatura, která tento exheredační důvod rozvádí. Vzhledem k tomu, že OZ 2012 znění tohoto důvodu vydědění téměř nezměnil a pro uplatňování důvodů vydědění, které nově přinesl OZ 2012, doposud nebyl takový prostor, můžeme uzavřít, že neprojevení opravdového zájmu o zůstavitele je i nadále nejčastějším důvodem vydědění, což jednoznačně potvrzují i údaje získané na základě dotazu položeného notářským úřadům⁶².

---

⁵⁸ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. 25 Cdo 200/2008. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>. Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. II.ÚS 249/97. Dostupné z <http://nalus.usoud.cz/>. Nález Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2001, sp. zn. II.ÚS 544/2000. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>.

⁵⁹ SALAČ, Josef. Právní zásady, dobré mravy a veřejný pořádek. In DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 123.

⁶⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2012. Monografie (Linde), s. 89.

⁶¹ DANIELOVÁ, Magdalena. Vydědění a důvody pro něj ve světle judikatury a úpravy *de lege ferenda*. *epravo.cz*. [Online]. 2011. [cit. 2017-10-16]. Dostupné z <https://www.epravo.cz/top/clanky/vydedeni-a-duvody-pro-nej-ve-svetle-judikatury-a-upravy-de-lege-ferenda-75635.html>.

⁶² Srov. Přílohu č. 2.

2.2.1 Historický přehled

Tento důvod pro vydědění nepominutelného dědice můžeme označit za novější, jelikož se tento ani žádný obdobný nevyskytoval v právní úpravě OZO, VN OZ 1937, OZ 1950 a v našem právním řádu nebyl upraven ani při znovuzavedení institutu vydědění novelou OZ 1964 provedenou zákonem č. 131/1982 Sb.

Neprojevování opravdového zájmu jakožto exheredační důvod se v našem právní řádu objevilo až v souvislosti s přijetím zákona č. 509/1991 Sb., který novelizoval OZ 1964 s účinností k 1. 1. 1992 a zakotvil tedy zůstavitelovu možnost vydědit potomka v případě, že o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by měl jako potomek projevovat⁶³.

Vzhledem k tomu, že OZ 2012 tento exheredační důvod převzal téměř doslovně pouze s tím, že vynechal požadavek trvalosti⁶⁴, pojmové znaky tohoto exheredačního důvodu, které jsou za účinnosti OZ 2012 i předchozí právní úpravy shodné, jsou vyloženy až spolu s vlastním rozbohem daného vyděd'ovacího důvodu.

zákon	důvod vydědění
OZO	—
VN OZ 1937	—
OZ 1950	—
OZ 1964 - v původním znění	—
OZ 1964 - ve znění zákona č. 131/1982 Sb.	—
OZ 1964 - ve znění zákona č. 509/1991 Sb.	trvalé neprojevování opravdového zájmu, který by potomkem projevován být měl
OZ 2012	neprojevování opravdového zájmu, jaký by potomkem projevován být měl

Krátký historický přehled daného vyděd'ovacího důvodu lze tedy uzavřít s tím, že přestože se nejedná o důvod vydědění v našem právním řádu tradiční, má nesporně v právní úpravě vydědění své místo, což je v praxi potvrzováno i tím, že v kontextu ostatních důvodů vydědění jej zůstavitelé hojně užívají. Domnívám se, že daný vyděd'ovací důvod tedy

⁶³ Srov. ust. § 469a odst. 1 písm. b) OZ 1964.

⁶⁴ Srov. ust. § 1646 odst. 1 písm. b) OZ 2012.

vhodně koresponduje s realitou v životě zůstavitelů a jejich potomků. Z tohoto důvodu bylo jistě vhodné zařadit ho i do úpravy vydědění v OZ 2012.

2.2.2 Rozbor exheredačního důvodu

V důvodu vydědění, který umožňuje zůstaviteli vyloučit z práva na povinný díl svého potomka, který o něj neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl, můžeme spatřovat několik definičních znaků, které musí být pro možnost vydědění potomka splněny. Hodnotíme projevování zájmu o zůstavitele, opravdovost tohoto zájmu a zda je to zájem takový, jaký by měl být potomkem vůči svému předku projevován. Dané znaky tohoto exheredačního důvodu rozsáhle rozvádí judikatura, která je s ohledem na obdobné znění tohoto zákonného důvodu vydědění v OZ 1964 i v OZ 2012 použitelná i nyní⁶⁵. Zda nepominutelný dědic svým nevhodným chováním naplňuje vydědovací důvod, posuzujeme vždy individuálně s přihlédnutím ke všem okolnostem dané situace⁶⁶.

Opravdovost zájmu posuzujeme ve spektru dobrých mravů, které jsou ve společnosti ustáleny⁶⁷ a musíme ho hodnotit v každém případě individuálně podle konkrétních okolností. O opravdový zájem se nejedná, pokud jde o zájem pouze formální či účelově předstíraný⁶⁸. Zřejmě by se tedy o opravdový zájem nejednalo, pokud by potomek jednou ročně zaslal zůstaviteli přání k narozeninám, což by byl jediný potomkův projev zájmu o zůstavitele, přestože by potomek i zůstavitel žili v témže městě a zůstavitel by o kontakt se svým potomkem stál.

Při hodnocení toho, zda potomek projevuje zájem takový, jaký by projevovat měl, podrobíme potomkovu chování testu, kdy zohledníme hledisko objektivní i subjektivní. Objektivním hlediskem jsou obecné zásady slušnosti s přihlédnutím ke zvyklostem dodržovaným v rodině zůstavitele s ohledem např. na náboženské vyznání nebo sociální status zůstavitele. Hlediskem subjektivním, kterým je chování zůstavitelova potomka poměřováno,

---

⁶⁵ BEZOUŠKA, Petr a kol. *Soudní judikatura ve světle nového občanského zákoníku. Komentovaný rejstřík judikatury a její použití po rekodifikaci*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 377.

⁶⁶ SVOBODA, Jiří. §1646 [Zákonné důvody]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 418.

⁶⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2001, sp. zn. 21 Cdo 48/2000. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

⁶⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2012. Monografie (Linde), s. 90.

je zůstavitelův zájem o udržování rodinných vztahů s potomkem⁶⁹. Pokud potomek svého předka navštíví jednou za rok, bude tato situace jistě posuzována rozdílně v rodině, kde je zvykem stýkat se velmi často a zůstavitel každou chvíli projevuje zájem o shledání se se svými potomky, a v rodině, kde méně četné návštěvy jsou běžné a členové rodiny to považují za standardní.

Neprojevování zájmu zpravidla spočívá v nekonání potomka zůstavitele, potomek je pasivní a o zůstavitele se nezajímá. Judikatura však dovodila, že tento exheredační důvod lze uplatnit i proti potomkovi, který sice jakýsi zájem o zůstavitele projevuje, nejedná však způsobem, jenž odpovídá řádnému chování potomka ke svému předku, jelikož jeho přístup k zůstaviteli trvale překračuje zásady společenské slušnosti⁷⁰. Zde se jedná např. o hrubé a urážlivé chování dětí vůči rodičům.

Dále lze naplnění tohoto exheredačního důvodu spatřovat v chování potomka, který se snaží dosáhnout vlastního prospěchu na úkor poškození zůstavitele. Takto např. bylo Nejvyšším soudem posouzeno jednání potomka, který podal návrh na zbavení zůstavitele způsobilosti k právním úkonům, avšak nečinil tak s ohledem na zájmy zůstavitele s cílem je chránit, nýbrž zůstavitele poškodit, a opíral svůj návrh o smyšlené, nepravdivé důvody⁷¹.

Vinu a negativní důsledky neprojevování opravdového zájmu nelze však přičítat vždy potomkovi. Někdy příčinou těchto nepříznivých vztahů a tohoto potomkova nezájmu může být sám zůstavitel, a v tomto případě samozřejmě nelze sankcionovat potomka, jehož nezájem je logickým a přirozeným důsledkem špatného chování zůstavitele. Ustálená judikatura tedy dovozuje, že zůstavitel nemůže bez dalšího vydědit svého potomka, který o něj neprojevuje zájem, pokud potomkův nezájem pramení v tom, že sám zůstavitel neprojevuje zájem právě o tohoto potomka⁷². Je nutné vždy zkoumat, zda měl zůstavitel zájem se s potomkem stýkat a udržovat s ním obvyklé příbuzenské vztahy. Zůstavitel nemůže vydědit svého potomka, pokud je mu nezájem lhostejný či pokud k němu sám přispěl, vydědění přichází v úvahu

---

⁶⁹ SVOBODA, Jiří. §1646 [Zákonné důvody]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 418.

⁷⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

⁷¹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1912/2008. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

⁷² Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3992/2008. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

právě až v situaci, když zůstaviteli potomkův nezájem vadí, jelikož se ho osobně citově dotýká⁷³.

OZ 2012 definuje tento exheredační důvod téměř totožně s předchozí právní úpravou. Rozdíl v podmínkách pro uplatnění tohoto exheredačního důvodu můžeme pozorovat v předchozím výslovném požadavku trvalosti nezájmu nepominutelného dědice o zůstavitele. Z formulace OZ 2012, který hovoří o neprojevení opravdového zájmu, však můžeme dovodit, že ani v současné úpravě nebude možno vydědit potomka, který nezájem o svého předka projeví pouze jednorázově⁷⁴.

Dle mého názoru vypuštění požadavku trvalosti někdy může lépe odpovídat konkrétním situacím v životě zůstavitele a jeho nepominutelných dědiců, kdy bude možné vydědit potomky, kteří o zůstavitele neprojevují opravdový zájem sice v kratším časovém horizontu, avšak tak intenzivně, že intenzita tohoto nezájmu odůvodňuje jejich vydědění, přestože by se z časového hlediska nedalo ještě hovořit přímo o neprojevení zájmu trvalém (např. ve smyslu pouze několik let trvajícím, ale úplného a bezdůvodného přerušení kontaktu se zůstavitelem v jeho vyšším věku). Samozřejmě by se mělo jednat o možnost výjimečnou v souladu se zásadou, že vydědění se nemá podporovat.

2.3 Odsouzení pro trestný čin

Tento exheredační důvod můžeme označit za důvod tradiční, jelikož se v určité podobě vyskytoval téměř v každé právní úpravě vydědění již od roku 1811. V jednotlivých historických obdobích i v současnosti se však jeho vyjádření i obsah výrazně proměňovaly.

2.3.1 Historický přehled

OZO stanovil, že nepominutelného dědice lze vydědit, pokud byl pro zločin odsouzen k trestu doživotního nebo dvacetiletého žaláře⁷⁵. František Rouček dovozuje,

---

⁷³ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2004, sp. zn. 30 Cdo 2214/2002. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

⁷⁴ VRAJÍK, Michal. *Judikatura Nejvyššího soudu z pohledu nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2014. Právo (ANAG), s. 395.

⁷⁵ Srov. ust. § 768 bod 3. OZO.

že by se pod tento exheredační důvod dala podřadit i situace, kdy byl nepominutelný dědic odsouzen k trestu smrti, jelikož z logiky věci by odsouzenému k trestu smrti již povinný díl nebyl k žádnému užítku⁷⁶.

VN OZ 1937 s tímto exheredačním důvodem taktéž počítal, když stanovil, že nepominutelný dědic může být vyděděn v případě pravoplatného odsouzení pro zločin svědčící o zvrhlé povaze⁷⁷.

Daný exheredační důvod upravoval i OZ 1950. Vydědění nepominutelného dědice bylo za účinnosti OZ 1950 možné, pokud byl tento nepominutelný dědic odsouzen pro úmyslný trestný čin. Nebylo vyžadováno, aby za daný trestný čin byl nepominutelnému dědici uložen trest, stačilo, pokud se jednalo o jakýkoli trestný čin úmyslný⁷⁸.

OZ 1964 tento důvod vydědění opět v původním znění neupravoval a neupravoval ho ani po novelizaci, která zavedla zůstavitelovu možnost vydědit svého potomka. Od počátku roku 1992 začala být možnost vydědění pro odsouzení za úmyslný trestný čin upravena, nezbytnou podmínkou však bylo i uložení trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku⁷⁹. Opět zde muselo dojít k pravomocnému odsouzení pro tento trestný čin, a to již ve chvíli, kdy zůstavitel sepsal listinu o vydědění. Bylo tedy nutné, aby důvod vydědění byl naplněn již v okamžiku sepsání této listiny⁸⁰, neboť za účinnosti OZ 1964 nebylo možné nepominutelného dědice vydědit podmíněně, tak jak to lze za účinnosti OZ 2012⁸¹.

Právní úprava tohoto vydědovacího důvodu v OZ 1964 nebyla však zcela vhodná, jelikož *„tyto případy odůvodňující vydědění, tj. odsouzení nepominutelného dědice pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku, na jedné straně neúměrně rozšiřuje i na případy činů pro rodinné vazby bezvýznamných a svádí*

---

⁷⁶ ROUČEK, František. Čeho jest třeba k vydědění po právu. In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kruh spolupracovníků. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3 (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vydání. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 440.

⁷⁷ Srov. ust. § 578 bod 2. VN OZ 1937.

⁷⁸ HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1957, s. 211.

⁷⁹ Srov. ust. § 469a odst. 1 písm. c) OZ 1964.

⁸⁰ MUZIKÁŘ, Ladislav. Vydědění. § 469a. In HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.3.2003. Praha: Linde, 2003. *Zákony s poznámkami* (Linde), s. 617.

⁸¹ O tom podrobněji v podkapitole 3.4 Podmíněné vydědění.

zůstavitele k jejich zneužití pro situace, kdy jeho přání, aby potomek nedědil, je vedeno jiným a pro zákonem bezvýznamným motivem⁸².

zákon	důvod vydědění
OZO	odsouzení pro zločin k trestu doživotního nebo dvacetiletého žaláře
VN OZ 1937	pravoplatné odsouzení pro zločin svědčící o zvrhlé povaze
OZ 1950	odsouzení pro úmyslný trestný čin
OZ 1964 - v původním znění	—
OZ 1964 - ve znění zákona č. 131/1982 Sb.	—
OZ 1964 - ve znění zákona č. 509/1991 Sb.	odsouzení pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku
OZ 2012	odsouzení pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze

Z učiněného historického přehledu vyplývá, že až do účinnosti OZ 2012 daný vydědovací důvod vždy zohledňoval pouze odsouzení pro trestný čin, navíc případně dalším předpokladem jeho uplatnění bylo uložení trestu odnětí svobody v určité délce. Nikdy však v platné právní úpravě nebyla posuzována morální stránka daného trestného činu, tak jako je tomu v právní úpravě OZ 2012, i když tendence k tomu můžeme spatřovat právě v navrhované právní úpravě ve VN OZ 1937. Důvodová zpráva k VN OZ 1937 uvádí, že zvolenou formulací daného exheredačního důvodu se upouští od naplnění důvodu vydědění s odkazem na výměru trestu uloženého za spáchaný trestný čin, nýbrž důraz je kladen na taxaci mravní. Možnost vydědění tedy přichází v úvahu ve vztahu k pachatelově povaze a tomu, jak se tato povaha při spáchání daného trestného činu projevila⁸³. V případě tohoto vydědovacího důvodu se tedy jasně projevuje fakt, že jedním z inspiračních zdrojů OZ 2012

⁸² ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 1646 až 1647. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 671.

⁸³ Důvodová zpráva k VN OZ 1937. [Online]. S. 303. [cit. 2017-10-19]. Dostupná z <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/7035>.

byl i VN OZ 1937⁸⁴. VN OZ 1937 sice nikdy nevstoupil v platnost, avšak slova důvodové zprávy k němu vhodně popisují proměnu tohoto vydělovacího důvodu, k níž došlo v souvislosti s přijetím OZ 2012.

2.3.2 Rozbor exheredačního důvodu

Jak je již zmíněno v předchozí podkapitole, OZ 2012 vymezil obsah daného exheredačního důvodu odlišně a není již požadavkem k naplnění tohoto důvodu vydělení uložení trestu odnětí svobody v trvání alespoň jednoho roku.

Za účinnosti OZ 2012 je pro možnost vydělení nepominutelného dědice z tohoto důvodu nutné naplnění dvou předpokladů, kterými jsou jednak odsouzení nepominutelného dědice za trestný čin, jednak to, že tento trestný čin byl spáchán za okolností svědčících o zvrhlé povaze jeho pachatele, tedy nepominutelného dědice.

K první podmínce, kterou je odsouzení pro trestný čin, je nutné uvést, že civilní soud je vázán rozhodnutím soudu trestního o tom, že byl spáchán trestný čin a kdo je jeho pachatelem. Nevyžaduje se již, aby se jednalo o trestný čin úmyslný a není již nutné, aby za něj byl uložen trest v určité výměře či vůbec nějaký trest. Tento exheredační důvod tedy připadá v úvahu i při upuštění od potrestání pachatele, což však s ohledem na nutnost naplnění i druhé podmínky, tedy zvrhlost pachatele daného trestného činu, bude nejspíš zcela výjimečné.

Předchozí právní úprava, která pro naplnění tohoto exheredačního důvodu vyžadovala spáchání úmyslného trestného činu, za nějž byl pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku, měla přes shora uvedená negativa nespornou výhodu, kterou byla určitost tohoto důvodu vydělení. Při uplatnění tohoto exheredačního důvodu následně nedocházelo k soudnímu rozhodnutí o tom, že vydělení nebylo učiněno po právu, neboť jednoznačným podkladem dokazujícím důvodnost tohoto vydělení byl pravomocný trestní rozsudek o vině a trestu nepominutelného dědice⁸⁵.

---

⁸⁴ DADUOVÁ, Martina. Nové dědické právo a jeho inspirační zdroje. *Všehrd - časopis českých právníků*. [Online]. 2016. [cit. 2017-10-20]. Dostupné z <http://casopis.vsehrd.cz/2016/03/nove-dedicke-pravo-a-jeho-inspiracni-zdroje/>.

⁸⁵ MIKEŠ, Jiří. § 469a [Důvody vydělení]. In ŠVESTKA, Jiří; JEHLIČKA, Oldřich; ŠKÁROVÁ, Marta; SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10., jubilejní vydání. Praha: C.H. Beck, 2006. Beckova edice komentované zákony, s. 844.

Za účinnosti OZ 2012 však spory o platnost vydědění předpokládám, jelikož k možnosti vydědit potomka pro spáchání trestného činu přistupuje druhá podmínka, kterou je, aby tento trestný čin byl spáchán za okolností, jež svědčí o zvrhlé povaze pachatele. Pojem okolností svědčících o zvrhlé povaze není v OZ 2012 ani v jiném právním předpise vymezen, bude tedy otázkou judikatury, jaký obsah bude tomuto pojmu přikládán. Doposud se však relevantní judikatura k této otázce nevytvořila, proto v tuto chvíli můžeme předpokládat, že určitým vodítkem by mohly být zejména přitěžující okolnosti⁸⁶ vymezené zákonem č. 40/2009 Sb., trestním zákoníkem, tedy např. pokud pachatel spáchal trestný čin surovým nebo trýznivým způsobem, zákeřně, se zvláštní lstí nebo jiným obdobným způsobem, pokud spáchal trestný čin ke škodě dítěte, osoby blízké, těhotné, nemocné, zdravotně postižené, vysokého věku nebo nemohoucí nebo pokud spáchal trestný čin využívaje něčí nouze, tísně, bezbrannosti, závislosti nebo podřízenosti⁸⁷.

Formulace exheredačního důvodu zavádějící morální taxaci spáchaného činu je jistě přínosem, jelikož umožňuje rozlišovat, který trestný čin si sankci v podobě vydědění zaslouhuje a který nikoliv. Chladnokrevná vražda bude jistě splňovat požadavek zvrhlé povahy pachatele na rozdíl od situace překročení mezi nutné obrany. Zvrhlou povahu pachatele bude nutno posuzovat nejen podle kritérií obecné morálky, ale i z hlediska dotčení zůstavitelovy cti či cti jeho rodiny. Např. recidivista, který sám byl několikrát odsouzen za opakované krádeže, nebude moci vydědit svého potomka, jenž byl odsouzen rovněž pro krádež⁸⁸.

Přes popsané pozitivum nové formulace daného vydědovacího důvodu je třeba nově počítat s tím, že požadavek okolností spáchání činu svědčících o zvrhlé povaze pachatele přinese četné spory o platnost vydědění z tohoto důvodu. Přesto však nová formulace zajistí, aby zůstavitel uplatnil vůči svému nepominutelnému dědici sankci v podobě vydědění pouze v případě tak závažném, že vydědění si jeho potomek zvrhlé povahy bude zaslouhovat. Nebude tedy již možné použít tento exheredační důvod v bagatelních případech, kdy zůstavitel pouze využil znění daného exheredačního důvodu v OZ 1964 k vydědění svého potomka, přestože se chování potomka rodinné cti nikterak nedotklo.

---

⁸⁶ SVOBODA, Jiří. §1646 [Zákoně důvody]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 419.

⁸⁷ Srov. ust. § 42 zákona č. 42/2009 Sb., trestního zákoníku.

⁸⁸ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 1646 až 1647. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 671.

Závěrem pojednání o důvodu vydědění pro odsouzení pro trestný čin svědčící o zvrhlé povaze nepominutelného dědice bude krátce zmíněn rozdíl mezi tímto vydědovacím důvodem a jedním z důvodů zakládajících dědickou nezpůsobilost⁸⁹. Dědická nezpůsobilost je podrobněji rozebrána v předchozí kapitole, proto je zde na místě pouze její stručné srovnání s exheredačním důvodem, kterému se věnuje tato podkapitola.

Pro naplnění rozebíraného exheredačního důvodu je nutné pravomocné odsouzení za určitý trestný čin, který však nemusí být úmyslný. Pro dědickou nezpůsobilost postačí, aby se dědic dopustil pouze činu povahy úmyslného trestného činu, tedy postihuje navíc jak trestné činy, za něž nebyl pachatel pravomocně odsouzen, ale i činy, které nemůžeme označit za činy trestné, a to pro nedostatek trestní odpovědnosti pachatele. Dědická nezpůsobilost postihuje pouze činy povahy úmyslného trestného činu, kterých se dědic dopustil vůči zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu či registrovanému partneru. Pro možnost vydědění je naopak lhostejné, koho nepominutelný dědic svým trestným činem poškodil, může to mít význam pouze pro posouzení, zda se tímto trestným činem projevila jeho zvrhlá povaha. Posledním významným rozdílem je, že zůstavitel může zamezit vyloučení dědice z dědického práva z důvodu dědické nezpůsobilosti tím, že mu závadný čin výslovně promine. Prominutí v případě vydědění nehraje roli. Pokud si zůstavitel přeje, aby jeho potomek již nadále z práva na povinný díl nebyl vyloučen, musí své prohlášení o vydědění zrušit, a to v souladu s úpravou pro zrušení závěti⁹⁰.

2.4 Vedení trvale nezřízeného života

Dalším důvodem, pro nějž může zůstavitel vydědit svého nepominutelného dědice, je situace, pokud tento jeho potomek vede trvale nezřízený život⁹¹.

2.4.1 Historický přehled

S tímto exheredačním důvodem jsme se setkali již za účinnosti OZO. OZO stanovil, že dítě zůstavitele (a pakliže ho ani jiných potomků nebylo, tak zůstavitelův rodič či prarodič)

---

⁸⁹ Srov. ust. § 1481 OZ 2012.

⁹⁰ O tom podrobněji v podkapitole 3.1 Požadavky na formu prohlášení o vydědění.

⁹¹ Srov. ust. § 1646 odst. 1 písm. d) OZ 2012.

může být vyděděno mimo jiné, vede-li trvale život příčící se veřejné mravnosti⁹². Z příslušné judikatury vyplývá, že to, zda nepominutelný dědic vytrvale vede život urážející veřejnou mravnost, bylo posuzováno podle všeobecně platného mínění, nikoli optikou trestněprávních předpisů. Pro naplnění tohoto exheredačního důvodu bylo rozhodující, zda chování nepominutelného dědice je způsobilé vyvolat veřejné pohoršení. Nebylo tedy k možnosti uplatnění tohoto exheredačního důvodu nutné, aby veřejné pohoršení bylo skutečně vyvoláno⁹³. Obdobně rozhodl i Nejvyšší soud Československé republiky, když posoudil chování nepominutelného dědice spočívající v trestné činnosti, v jeho špatné pověsti, v opilství, v násilí a nadávkách vůči zůstaviteli jako život příčící se veřejné mravnosti. V tomto případě bylo opět judikováno, že teorie a praxe jsou za jedno v tom, že naplnění exheredačního důvodu je zde na místě, pokud nepominutelný dědic vede takový způsob života, který se podle všeobecných názorů příčí dobrým mravům, aniž by musel přímo vyvolat opravdové veřejné pohoršení⁹⁴.

S obdobným důvodem vydědění se počítalo i ve VN OZ 1937. Zůstavitel měl mít možnost vydědit svého nepominutelného dědice, pokud tento vytrvale vedl zhýralý život⁹⁵. Za vytrvale zhýralý život byl považován způsob života příčící se veřejné mravnosti, který nepominutelný dědic vedl i přes napomínání a výstrahy. Vytrvalost tohoto způsobu života ukazovala k nenapravitelnosti⁹⁶.

Při přijetí OZ 1950 byl tento exheredační důvod vypuštěn. S jistou opatrností můžeme však říci, že i OZ 1950 jeden podobný, ač poměry dané doby značně pokřivený, vydědovací důvod upravoval. OZ 1950 stanovil, že zůstavitel může svého nepominutelného dědice vydědit, pokud tento trvale odpírá pracovat⁹⁷. K naplnění tohoto exheredačního důvodu nepostačilo ojedinělé odepření pracovat, dále pod tento exheredační důvod nespadá nezaviněná nezaměstnanost způsobená dědicovou nemocí či nedostatkem pracovních příležitostí⁹⁸. Muselo se jednat o trvalé vyhýbání se práci, která byla v dané době považována za jednu z nejzákladnějších povinností, ovšem i práv občana v socialistické společnosti.

---

⁹² Srov. ust. § 768 bod 4. a ust. 769 OZO.

⁹³ Srov. rozhodnutí vídeňského Nejvyššího soudu uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí Glaser-Unger Neue Folge (1898-1915) pod. č. 2241.

⁹⁴ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 13. 4. 1929, sp. zn. Rv I 921/28. Uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu (8859-9502) Vážný pod č. 8879/29.

⁹⁵ Srov. ust. § 578 bod 3. VN OZ 1937.

⁹⁶ Důvodová zpráva k VN OZ 1937. [Online]. S. 303. [cit. 2017-10-19]. Dostupná z <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/7035>.

⁹⁷ Srov. ust. § 552 OZ 1950.

⁹⁸ HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1957, s. 211.

Přestože obsah tohoto důvodu vydědění neodpovídá přímo exheredačnímu důvodu, jemuž se věnuje tato podkapitola, mám za to, že jistou podobnost mezi nimi lze shledat. Důvodová zpráva k OZ 1950 uvádí, že vydělovací důvody zvolené v právní úpravě OZ 1950 odůvodňují momenty socialistické morálky⁹⁹. Z toho dle mého názoru vyplývá, že právě v důvodu vydědění pro trvalé odpírání pracovat lze spatřovat modifikaci tradičního důvodu vydědění z důvodu vedení nezřízeného, zhýralého či veřejné mravnosti se přičícího života, jelikož v době účinnosti OZ 1950 zákonodárce spatřoval v trvalém odpírání práce závažný exces neodpovídající představám o chování v souladu s dobrými mravy, tak jako tento exces spatřoval a spatřuje zákonodárce v chování nepominutelného dědice, který jím naplňoval exheredační důvod, o němž je pojednáno v této podkapitole.

Předmětný vydělovací důvod byl ve svém tradičnějším významu do právní úpravy dědického práva znovuzaveden až novelou OZ 1964 s účinností od počátku roku 1992, kdy tedy byla opětovně zavedena možnost zůstavitele vydědit potomka, pokud trvale vede nezřízený život¹⁰⁰.

OZ 2012 v případě tohoto důvodu vydědění nepřinesl žádnou změnu kromě přehozeného slovosledu ve formulaci tohoto vydělovacího důvodu, což však nemá praktický dopad na užití a obsah tohoto důvodu exheredace.

zákon	důvod vydědění
OZO	trvalé vedení života přičícího se veřejné mravnosti
VN OZ 1937	vytrvalé vedení zhýralého života
OZ 1950	trvalé odpírání pracovat
OZ 1964 - v původním znění	—
OZ 1964 - ve znění zákona č. 131/1982 Sb.	—
OZ 1964 - ve znění zákona č. 509/1991 Sb.	trvalé vedení nezřízeného života
OZ 2012	vedení trvale nezřízeného života

⁹⁹ *Důvodová zpráva k OZ 1950*. Dostupná z HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1957, s. 209.

¹⁰⁰ Srov. ust. § 469a odst. 1 písm. d) OZ 1964.

2.4.2 Rozbor exheredačního důvodu

Pro možnost uplatnění exheredačního důvodu spočívajícího v tom, že nepominutelný dědic vede trvale nezřízený život, je třeba naplnění dvou předpokladů. Těmito předpoklady je jednak fakt, že nepominutelný dědic vede nezřízený život, jednak stav, že se tak děje trvale.

Zda nepominutelný dědic vede nezřízený život, zjistíme tak, že jeho způsob života objektivně zhodnotíme za pomoci hlediska dobrých mravů¹⁰¹. Pokud způsob jeho života zřejmě vybočuje z rámce obecné představy o chování v souladu s dobrými mravy, bude možné uplatnit tento exheredační důvod. Těmito excesy může být zejména závislost na drogách či alkoholu, provozování prostituce, chorobná hráčská vášeň, neplacení výživného nebo i soustavné a bezdůvodné vyhýbání se pracovním příležitostem¹⁰². Hledisko dobrých mravů se zde uplatňovalo i za účinnosti OZO, bylo by tedy možné využít dobovou judikaturu, která je popsána v předchozí podkapitole. Tento závěr potvrzuje i Nejvyšší soud ve své rozhodovací činnosti¹⁰³.

Za vedení nezřízeného života by bylo možné považovat i opatřování si prostředků k živobytí protiprávním způsobem. Za účinnosti předchozí právní úpravy by v případě pravomocného odsouzení za tuto trestnou činnost k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku byl zároveň naplněn jiný exheredační důvod. V současnosti však v důsledku změn provedených ohledně důvodu vydědění pro odsouzení za trestný čin by již zřejmě nebyl naplněn požadavek spáchání trestného činu za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze, proto takové chování nepominutelného dědice posoudíme spíše jako vedení nezřízeného života¹⁰⁴.

Z judikatury dále vyplývá, že i zadlužování se bez reálné možnosti tyto dluhy splácet, a to zejména s ohledem na způsob života nepominutelného dědice, je možné posoudit jako vedení života zvrhlého¹⁰⁵. Za účinnosti OZ 2012, jenž přinesl nové důvody vydědění, v takovémto případě přichází v úvahu i uplatnění důvodu vydědění pro zadlužení

---

¹⁰¹ K pojmu dobrých mravů srov. předchozí výklad.

¹⁰² Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

¹⁰³ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2017, sp. zn. 21 Cdo 2547/2016. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

¹⁰⁴ K tomu srov. výklad v podkapitole 2.3 Odsouzení pro trestný čin.

¹⁰⁵ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

či marnotratnost potomka¹⁰⁶. Domnívám se, že dělicím kritériem pro použití jednoho nebo druhého vydělovacího důvodu bude zřejmě otázka toho, zda sám nepominutelný dědic má potomky, z čehož může pramenit zůstavitelova obava, že se pro ně nezachová ani povinný díl. Zůstavitelova obava o zajištění potomků nepominutelného dědice je totiž nezbytným předpokladem pro možnost vydělení nepominutelného dědice pro zadlužení či marnotratnost, jelikož zůstavitel může svého potomka vydědit pouze tak, že jeho povinný díl zůstává dětem tohoto nepominutelného dědice¹⁰⁷. Dále bude zřejmě rozhodným hlediskem také to, zda v zadlužování nepominutelného dědice bude možno spatřovat chování, které se přičítá dobrým mravům, čímž by pak bylo toto zadlužování posouzeno jako vedení nezřízeného života.

Prvorepubliková judikatura pod tento exheredační důvod podřadila i špatné a hrubé chování nepominutelného dědice vůči svým rodičům, potažmo zůstaviteli¹⁰⁸, jak je již zmíněno při historickém přehledu tohoto exheredačního důvodu. Usuzuji však, že za účinnosti OZ 2012 by nevhodné chování k zůstaviteli bylo kategorizováno spíše jako důvod vydělení pro neprojevení opravdového zájmu o zůstavitele, jaký by potomkem měl být projeven. Vyplývá to mimo jiné i z judikatury, kdy jednání potomka vůči rodiči, jež vybočuje ze zásad společenské slušnosti a řádného chování dítěte vůči rodiči, je posuzováno právě takto¹⁰⁹.

Druhou podmínkou pro naplnění tohoto exheredačního důvodu je požadavek trvalosti. O ten se bude jednat v případě, kdy chování nepominutelného dědice odporující dobrým mravům nebude jen ojedinělé či nahodilé, nýbrž bude vykazovat znaky kontinuitnosti a dlouhodobosti, z čehož zpravidla již vyplývá nemožnost návratu k běžnému způsobu života, tak jak je takovýto běžný způsob života vnímán většinou společností¹¹⁰.

Závěrem výkladu o tomto exheredačním důvodu je nutno zmínit, že při posuzování, zda nepominutelný dědic naplnil svým chováním důvod vydělení, je nutné přihlídnout i ke způsobu života zůstavitele. Pokud by sám zůstavitel vedl nezřízený život, např. užíval drogy, nebylo by zřejmě v souladu s dobrými mravy, aby pro tento důvod vydědil svého

---

¹⁰⁶ Srov. ust. § 1647 OZ 2012.

¹⁰⁷ K tomu srov. výklad v podkapitole 2.6 Zadlužení či marnotratnost.

¹⁰⁸ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 13. 4. 1929, sp. zn. Rv I 921/28. Uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu (8859-9502) Vážný pod č. 8879/29.

¹⁰⁹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

¹¹⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

potomka¹¹¹. Dále Nejvyšší soud dovedl, že tento exheredační důvod lze uplatnit pouze v případě, kdy „*vedení nezřízeného života potomkem není bezprostředním a hlavním důsledkem nedostatečného uspokojení důležitých psychických či fyzických potřeb potomka v jeho dětském či mladistvém věku, případně zcela chybějícího či disharmonického rodinného zázemí, na němž se zůstavitel sám podílel.*“¹¹²

2.5 Dědická nezpůsobilost

OZ 2012 staronově výslovně přináší zůstaviteli možnost vydědit nepominutelného dědice proto, že je nezpůsobilý dědit a je tedy z dědického práva vyloučen¹¹³.

2.5.1 Historický přehled

Možnost vydědit nepominutelného dědice proto, že je dědicem nezpůsobilým, nově upravená v OZ 2012, je známa již z historie. OZO stanovil, že nepominutelnému dědici lze posledním pořízením odejmout povinný díl také pro vybrané činy, které ho činí nehodným dědického práva. Takovými činy byl zločin proti zůstaviteli¹¹⁴ a dále závažné činy proti zůstavitelově poslední vůli, kterých se dopustil ten, kdo zůstavitele k projevení poslední vůle nutil nebo podvodným způsobem svedl, překazil mu její prohlášení nebo změnu či potlačil poslední pořízení, které již bylo zřízeno¹¹⁵. OZO tedy možností vydědit nepominutelného dědice z vybraných důvodů dědické nehodnosti fakticky rozšířil výčet činů, pro něž může zůstavitel svého nepominutelného dědice vydědit.

Nepominutelnému dědici, který nebyl hoden dědického práva, nenáleželo tak jako dnes ani právo na povinný díl, a to i když nebyl zůstavitelem vyděděn. Pokud byl však navíc zůstavitelem vyděděn pro činy, které způsobily jeho dědickou nehodnost, mělo to dva zásadní důsledky odlišné od pouhé dědické nezpůsobilosti nepominutelného dědice. Jednak nestačilo

---

¹¹¹ SVOBODA, Jiří. §1646 [Zákonné důvody]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 421.

¹¹² Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2017, sp. zn. 21 Cdo 2547/2016. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

¹¹³ Srov. ust. § 1646 odst. 2 OZ 2012.

¹¹⁴ Dle ust. § 540 OZO ve znění III. dílčí novely. Původní znění stanovilo, že dědicky nehodným je ten, kdo zůstavitele, jeho děti, rodiče nebo manžela ze zlého úmyslu poškodil na cti, těle nebo majetku nebo poškoditi hleděl takovým způsobem, že může býti proti němu z úřadu nebo na žádost poškozeného zakročeno podle trestních zákonů.

¹¹⁵ Srov. ust. § 770 OZO ve spojení s ust. § 540-542 OZO.

ke zrušení důsledků vydědění pouhé prominutí činu, který založil dědickou nezpůsobilost, a bylo nutné formálně vydědění odvolat. Za druhé docházelo k rozdílnému dopadu na potomky nehodného dědice, pokud byl následně pro daný čin i vyděděn. Bylo tomu tak z důvodu, že v případě dědické nezpůsobilosti vstoupili na místo nehodného při zákonné dědické posloupnosti jeho potomci, v případě vydědění měli potomci vyděděného právo pouze na povinný díl¹¹⁶.

Tento exheredační důvod nebyl po OZO výslovně obsažen v žádné právní úpravě. Nevyskytoval se již ani ve VN OZ 1937, který jeho vypuštění v důvodové zprávě vysvětluje tím, že je příliš samozřejmé, že zůstavitel může vydědit toho, kdo je z dědického práva vyloučen¹¹⁷.

Obdobně se k této problematice postavil OZ 1950, který daný exheredační důvod taktéž neupravoval. V důvodové zprávě k němu je uvedeno, že „*O možnosti vydědění osoby, která podle § 522 nemá dědické způsobilosti, netřeba se zvlášť zmiňovat.*“¹¹⁸

OZ 1964 v původním znění institut vydědění vůbec neupravoval, jelikož, jak je již shora zmíněno, zákon vycházel z toho, že takového institutu v socialistické společnosti nebylo zapotřebí¹¹⁹. Tento exheredační důvod nezavedla ani žádná jeho novela, která už s možností vydědění nepominutelného dědice počítala.

zákon	důvod vydědění
OZO	činy způsobující dědickou nezpůsobilost
VN OZ 1937	—
OZ 1950	—
OZ 1964 - v původním znění	—
OZ 1964 - ve znění zákona č. 131/1982 Sb.	—
OZ 1964 - ve znění zákona č. 509/1991 Sb.	—
OZ 2012	dědická nezpůsobilost

¹¹⁶ ROUČEK, František. Čeho jest třeba k vydědění po právu. In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kruh spolupracovníků. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3 (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vydání. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 440.

¹¹⁷ Důvodová zpráva k VN OZ 1937. [Online]. S. 303. [cit. 2017-10-19]. Dostupná z <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/7035>.

¹¹⁸ *Důvodová zpráva k OZ 1950*. Dostupná z HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1957, s. 209.

¹¹⁹ Důvodová zpráva k OZ 1964. [Online]. [cit. 2017-10-25]. Dostupná z http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_13.htm.

2.5.2 Rozbor exheredačního důvodu

Jak vyplývá z popsaného historického přehledu, tento exheredační důvod nebyl kromě OZO v žádné právní úpravě výslovně uveden. OZ 2012 tento stav mění a daný exheredační důvod upravuje, jelikož, jak je uvedeno v důvodové zprávě, výslovná úprava tohoto exheredačního důvodu se jeví jako vhodná¹²⁰.

Podle OZ 2012 zůstavitel může vydědit i nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit, a je proto z dědického práva vyloučen. Formulace tohoto exheredačního důvodu zvolená v OZ 2012 budí dojem dvojího možného výkladu¹²¹.

První možný výklad představuje variantu, že právní úprava OZ 2012 dává zůstaviteli možnost vydědit svého nepominutelného dědice i přesto, že je již nezpůsobilý dědit, pokud svým chováním naplní některý z důvodů vydědění, které upravuje OZ 2012 v ust. § 1646 odst. 1. Při tomto výkladu by se tedy nejednalo o další důvod vydědění nepominutelného dědice, nýbrž zákonnou možnost vydědit nepominutelného dědice i v případě, že je již z dědického práva vyloučen, protože je nezpůsobilý dědit.

Druhá varianta výkladu vychází z toho, že dědická nezpůsobilost je dalším samostatným zákonným důvodem vydědění, respektive že dalšími důvody pro vydědění nepominutelného dědice jsou činy způsobující dědickou nezpůsobilost. Zůstavitel by tedy ve svém prohlášení o vydědění důvodnost vydědění opřel o spáchání činu, který takového nepominutelného dědice činí nezpůsobilým dědit. Jak vyplývá z pojetí této kapitoly, přikláním se k této druhé variantě možného výkladu daného ustanovení OZ 2012. S touto variantou výkladu koresponduje i důvodová zpráva k OZ 2012, když popisuje, že se do OZ 2012 vrací starší úprava vydědění nepominutelného dědice s odkazem na jeho dědickou nezpůsobilost, tak jako tomu bylo v OZO¹²². OZO v daném případě zvolil jednoznačnou formulaci, když stanovil, že zůstavitel může nepominutelného dědice vydědit i pro činy, které způsobují jeho dědickou nezpůsobilost. Přesto, že OZ 2012 takto

---

¹²⁰ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 1646 až 1647. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 671.

¹²¹ ŠEŠINA, Martin. § 1646 (Důvody vydědění, dědění potomků). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 362.

¹²² ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 1646 až 1647. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 671.

jednoznačnou formulaci neobsahuje, výkladem dojdeme k tomu, že obsah tohoto exheredačního důvodu v OZ 2012 i v OZO je obdobný.

OZ 2012 tedy staronově přináší možnost vydědit nepominutelného dědice i pro činy, které tohoto dědice činí nezpůsobilým dědit. Důvody dědické nezpůsobilosti, o nichž je podrobněji pojednáno v předchozí kapitole, jsou čtyři. Jsou jimi spáchání činu povahy úmyslného trestného činu proti zákonem kvalifikované osobě, spáchání zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, domácí násilí v případě manžela zůstavitele a zbavení rodičovské odpovědnosti v případě rodiče zůstavitele. Je však nutné si uvědomit, že pouze prvních dvou důvodů se může dopustit a stát se tak dědicky nezpůsobilým jakýkoliv potenciální zůstavitelův dědic, tedy i jeho potomek jakožto dědic nepominutelný. Druhé dva důvody jsou totiž postaveny tak, že dědicky nezpůsobilým se v důsledku jejich naplnění mohou stát pouze konkrétní osoby, a to jednak manžel (registrovaný partner) zůstavitele, jednak jeho rodič. Vzhledem k tomu, že OZ 2012 pojímá za nepominutelné dědice pouze zůstavitelovy descendenty, v případě tohoto exheredačního důvodu je možné nepominutelného dědice vydědit pouze pro spáchání činu povahy úmyslného trestného činu proti zákonem kvalifikované osobě a pro spáchání zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, přestože OZ 2012 nevolí vypočtení jen některých činů způsobujících dědickou nezpůsobilost, pro které lze nepominutelného dědice vydědit, tak jako tomu bylo v právní úpravě OZO¹²³.

Vzhledem k tomu, že se jedná v naší právní úpravě o důvod po dlouhou dobu neuplatňovaný, může vyvstat otázka, zda obnovení možnosti vydědit dědicky nezpůsobilého nepominutelného dědice je krokem správným směrem.

Důvodová zpráva k OZ 2012 spatřuje význam možnosti vydědit nepominutelného dědice z důvodu jeho dědické nezpůsobilosti v tom, že tato možnost zdůrazňuje respekt k projevu vůle zůstavitele. Nepominutelný dědic tedy bude sankcionován proto, že se tak rozhodl zůstavitel, a nebude to proto, že se nepominutelný dědic stal svým činem nezpůsobilým dědit, kdy k vyloučení z dědického práva dochází ipso iure, aniž by bylo třeba jakéhokoliv projevu zůstavitele.

Jako další výhodu právní úpravy tohoto exheredačního důvodu důvodová zpráva k OZ 2012 zmiňuje to, že vydědění nezpůsobilého dědice vyloučí případné spory o tom, zda

---

¹²³ Srov. ust. § 770 OZO.

snad za života zůstavitele došlo k prominutí jeho poklesku či nikoli¹²⁴. Domnívám se, že tento argument však vzhledem k současné právní úpravě prominutí dědické nezpůsobilosti není tolik podstatný. Za účinnosti OZ 2012 musí totiž k prominutí činu zapříčiňujícího dědickou nezpůsobilost dojít výslovně, tedy že zůstavitel ve svém prominutí zpravidla odkáže na daný závadný čin a tento svému dědici promine. Z tohoto důvodu předpokládám, že dojde k eliminaci sporů ohledně toho, zda k prominutí závadného činu došlo či nikoliv, již nutností výslovného prominutí. Není tedy nutné k jednoznačnému závěru o tom, že zůstavitel dědici neodpustil, pro jistotu tohoto dědice poté ještě vydědit.

Obdobně, jako tomu bylo za účinnosti OZO, vydědění nezpůsobilého dědice a pouhá dědická nezpůsobilost mají odlišné právní následky. Je třeba si uvědomit, že pokud si zůstavitel následně přeje, aby jeho nezpůsobilý, a proto vyděděný nepominutelný dědic dědil, musí mu nejen výslovně prominout čin zakládající dědickou nezpůsobilost, ale navíc musí předepsaným způsobem zrušit své prohlášení o vydědění¹²⁵.

Vydědění nepominutelného dědice z důvodu jeho dědické nezpůsobilosti a samotná dědická nezpůsobilost tohoto dědice mají také rozdílné dopady na právní postavení potomstva tohoto nepominutelného dědice. V případě dědické nezpůsobilosti potomek vyloučeného dědice při zákonné dědické posloupnosti nastupuje právem reprezentace na jeho místo, i pokud vyloučený přežije zůstavitele¹²⁶. Pokud však dojde k vydědění nepominutelného dědice a tento nepominutelný dědic zůstavitele přežije, potomci nepominutelného dědice nedědí, pokud zůstavitel neprojeví jinou vůli¹²⁷.

Vzhledem k tomu, že vůle zůstavitele je v dědickém právu rozhodující, bude mít vydědění nezpůsobilého nepominutelného dědice na potomky tohoto nepominutelného dědice dopad stanovený právní úpravou v ust. § 1646 odst. 3 OZ 2012, tedy dopad na potomky předvídaný právní úpravou při dědické nezpůsobilosti dědice se neuplatní¹²⁸. Potomci vyděděného nezpůsobilého nepominutelného dědice budou dědit, pokud tento nepominutelný

---

¹²⁴ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 1646 až 1647. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 671.

¹²⁵ SVOBODA, Jiří. §1646 [Zákonné důvody]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 422.

¹²⁶ Srov. ust. § 1483 OZ 2012.

¹²⁷ Srov. ust. § 1646 odst. 3 OZ 2012.

¹²⁸ ŠEŠINA, Martin. § 1646 (Důvody vydědění, dědění potomků). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 362.

dědic zůstavitele předemře, a naopak dědit nebudou, pokud se nepominutelný dědic smrti zůstavitele dožije.

David Kittel právě v možnosti uplatnění této na potomky nepominutelného dědice přísnější právní úpravy spatřuje výhodu vydědění nepominutelného dědice pro jeho dědickou nezpůsobilost, jelikož v případě pouhé dědické nezpůsobilosti nemá zůstavitel žádnou možnost zajistit, aby se potomci vyloučeného dědice neúčastnili dědické posloupnosti¹²⁹. Je však otázkou, zda lze spatřovat výhodu v právních následcích vydědění nezpůsobilého dědice spočívajících v negativním dopadu na potomky nepominutelného dědice, když dědická nezpůsobilost vychází z teze, že není spravedlivého důvodu trestat za chování předka jeho potomky. Tuto tezi totiž zůstavitelovo vydědění nezpůsobilého nepominutelného dědice pouze za účelem zajištění, aby nedědili potomci nepominutelného dědice, i když tito se ničeho zlého nedopustili, popírá.

Praktické může být uplatnění tohoto exheredačního důvodu v případě, kdy se zůstavitel rozhodne svému nepominutelnému dědici jeho spáchání závadného činu sice odpustit, avšak má přeci jen vůli částečně ho sankcionovat. V tomto případě totiž může svému nepominutelnému dědici čin způsobující dědickou nezpůsobilost sice prominout, avšak navíc právo potomka na povinný díl zkrátit¹³⁰.

Tento exheredační důvod je zatím spíše možnost teoretická, jelikož, jak bylo zjištěno dotazem učiněným na notářské úřady, v praxi se zatím neuplatňuje¹³¹. Je však nutno brát v potaz to, že vydědění je institutem výjimečným, který se obvykle u jednoho soudního komisaře v řízení o pozůstalosti neuplatní více než desetkrát do roka¹³². Proto zatím nebyl pro tento vydědovací důvod dostatečný prostor, aby se v praxi začal ve větší míře uplatňovat, a to i s ohledem na jeho specifčnost. V případě ostatních exheredačních důvodů totiž zůstavitele vede k učinění prohlášení o vydědění fakt, že pokud tak neučiní, jeho nezdární potomci budou dědit. V případě důvodu vydědění pro dědickou nezpůsobilost potomek zůstavitele dědit nebude, i pokud zůstavitel ničeho neučiní.

---

¹²⁹ KITTEL, David. 1646 [Vydědění a důvody vydědění]. In PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony, s. 1593.

¹³⁰ FIALA, Roman; BEEROVÁ, Kamila. §1481 [Důvody dědické nezpůsobilosti]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 37.

¹³¹ Srov. Přílohu č. 3.

¹³² Srov. Přílohu č. 1.

Přesto se však domnívám, že tento exheredační důvod má v právní úpravě vydědění své místo, jelikož odpovídá základní zásadě dědického práva, a to závaznosti vůle zůstavitele. Pokud totiž zůstavitel vydědí svého nezpůsobilého nepominutelného dědice, dává tím najevo, že tento jeho potomek nedědí, a to právě z vůle zůstavitele, nikoli jen proto, že tak stanovil zákon.

2.6 Zadlužení či marnotratnost

OZ 2012 jako šestý a poslední důvod vydědění nově upravuje případ exheredace, který označujeme jako *exhereditio bona mente facta* neboli vydědění v dobrém úmyslu. V případě tohoto exheredačního důvodu se nejvýrazněji projevuje fakt, že vydědění může zůstavitel učinit i proto, že jeho nepominutelný dědic není dostatečným garantem mezigenerační solidarity a není u něj jistota zachování hodnot pro ty, za něž nepominutelný dědic nese odpovědnost, tedy zejména pro jeho potomky¹³³. Zůstavitel se pomocí vydědění z tohoto exheredačního důvodu snaží danou situaci napravit.

2.6.1 Historický přehled

Exhereditio bona mente facta bylo známo již za účinnosti OZO, který stanovil, že zůstavitel může odejmout povinný díl svému velmi zadluženému či marnotratnému nepominutelnému dědici, je-li u něj pravděpodobná obava, že by jemu náležející povinný díl zcela nebo většinou ušel jeho dětem. Takto učinit může zůstavitel pouze v případě, že se odejmutého povinného dílu dostane dětem nepominutelného dědice¹³⁴.

Zůstavitel měl tedy možnost vydědit nepominutelného dědice, který je velmi zadlužen nebo marnotratný, což bylo nutno posuzovat individuálně podle poměrů nepominutelného dědice. Vydědit nepominutelného dědice z tohoto důvodu bylo možné pouze, pokud splňoval jednu ze dvou alternativ, tedy velkou zadluženost či marnotratnost. Jednalo se o výčet taxativní, nebylo možné pod tento exheredační důvod podřadit např. opilství a z něj vyvstávající obavu o zachování povinného dílu pro budoucí generace. Naopak však nebylo vyžadováno předlužení, ani to, aby se marnotratnost již na jeho majetku nějakým způsobem projevila. Postačovalo, pokud se nepominutelný dědic po léta choval tak, že o jeho

---

¹³³ HORÁK, Ondřej. Postavení potomků vyděděného potomka. *Ad Notam*, 2016, č. 4, s. 7.

¹³⁴ Srov. ust. § 773 OZO.

marnotratné povaze nelze pochybovat. Nebylo tedy nutné, aby již skutečně měl možnost velké jmění utratit¹³⁵. V případě, že později důvod vydědění odpadl, nemělo to pro platnost vydědění význam. Další podmínkou pro uplatnění tohoto exheredačního důvodu byla pravděpodobná obava, že povinný díl ujde dětem nepominutelného dědice. Pokud by byl nepominutelný dědic zbaven svéprávnosti, nešlo tento důvod vydědění použít, jelikož už nebylo přítomno nebezpečí, že se povinný díl nezachová jeho dětem. Poslední podmínkou bylo právě zůstavení povinného dílu dětem nepominutelného dědice. Pokud tento žádných dětí v době nápadu dědictví neměl, vydědění nebylo platné. Postačovalo však i dítě nemanželské. Děti nepominutelného dědice byly myšleny i potomci těchto dětí, pokud některé jeho dítě předemřelo. Pokud odpadli všichni potomci nepominutelného dědice, mohl povinný díl žádat on sám¹³⁶.

S tímto exheredačním důvodem počítal i VN OZ 1937, když stanovil, že v případě velmi zadluženého či marnotratného nepominutelného dědice, u nějž je pravděpodobná obava, že povinný díl, který mu přísluší, bude buď zcela nebo z největší části pro jeho děti ztracen, může zůstavitel tento povinný díl svému nepominutelnému dědici odejmout. Učinit tak může pouze způsobem, že jej zůstaví dětem tohoto nepominutelného dědice¹³⁷. Došlo tedy k drobným výrazovým změnám, obsah exheredačního důvodu však zůstal zachován.

Nicméně kromě OZO již tento exheredační důvod nebyl v žádné platné právní úpravě obsažen a znovuzaveden byl až OZ 2012.

---

¹³⁵ Srov. rozhodnutí vídeňského Nejvyššího soudu uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí Glaser-Unger (1859-1897) pod. č. 12.990.

¹³⁶ ROUČEK, František. Čeho jest třeba k vydědění po právu. In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kruh spolupracovníků. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3 (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vydání. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 442.

¹³⁷ Srov. ust. § 582 VN OZ 1937.

zákon	důvod vydědění
OZO	velmi zadlužený nebo marnotratný nepominutelný dědic, u nějž je pravděpodobná obava, že povinný díl ujde jeho dětem - podmínka, že se povinného dílu dostane jeho dětem
VN OZ 1937	velmi zadlužený nebo marnotratný nepominutelný dědic, u nějž je pravděpodobná obava, že povinný díl bude pro jeho děti ztracen - podmínka, že povinný díl bude zůstaven jeho dětem
OZ 1950	—
OZ 1964 - v původním znění	—
OZ 1964 - ve znění zákona č. 131/1982 Sb.	—
OZ 1964 - ve znění zákona č. 509/1991 Sb.	—
OZ 2012	tak zadlužený nepominutelný dědic nebo počínající si tak marnotratně, že je zde obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl - podmínka, že povinný díl bude zůstaven jeho potomkům

2.6.2 Rozbor exheredačního důvodu

OZ 2012 po dlouholeté přestávce rozebíraný exheredační důvod opět zavádí, když stanoví, že zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že je zde obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl. Zůstavitel tak může učinit pouze způsobem, že tento povinný díl nepominutelného dědice zůstává jeho dětem a pokud jich není, zůstává ho jejich potomkům¹³⁸.

„Smyslem tohoto ustanovení je ochrana rodiny zůstavitelova nepominutelného dědice před nepříznivými důsledky jeho chování v majetkové oblasti, je-li tu obava, že se pro jeho

¹³⁸ Srov. ust. § 1647 OZ 2012.

potomky nezachová (ani) povinný díl.“¹³⁹ Tento exheredační důvod tedy umožňuje zůstaviteli vydědit svého potomka, pokud se zůstavitel obává, že účel dědění, jímž je zachování hodnot do budoucna, bude nevhodným chováním nepominutelného dědice zmařen¹⁴⁰.

Podmínkami pro možnost uplatnění rozebíraného exheredačního důvodu je za prvé fakt, že zůstavitel má zadluženého či marnotratného nepominutelného dědice, za druhé, že z této jeho neblahé finanční situace pramení obava, že se pro potomstvo tohoto nepominutelného dědice nezachová povinný díl, a za třetí zůstavení daného ohroženého povinného dílu přímo potomkům tohoto nepominutelného dědice.

První z podmínek pro uplatnění tohoto exheredačního důvodu je určitá míra zadlužení nepominutelného dědice. Zákon sice nevyžaduje, aby byl nepominutelný dědic předlužen, na druhou stranu ne každé jeho zadlužení bude již dostatečně odůvodňovat obavu o zachování povinného dílu pro jeho potomky. Bude tedy třeba každý jedinečný případ individuálně posoudit, protože zadlužení dědice, který však má jinak dostatečný majetek a splácení dluhu bez problému zvládá, nebude zřejmě ještě ohrožením pro zachování povinného dílu do budoucna¹⁴¹.

Ze znění zákona však nevyplývá, že takto sankcionovat by se měl pouze nepominutelný dědic, který si své dluhy určitým způsobem zavínil, např. podstupováním nepřiměřených rizik v podnikání či hraním hazardních her. Značné zadlužení dědice zřejmě bude posuzováno jako objektivní fakt. Zůstavitel pravděpodobně může vydědit svého potomka i v případě, že se do špatné finanční situace dostal nezaviněně¹⁴². Domnívám se, že smyslem daného exheredačního důvodu totiž není v první řadě sankcionovat nezdárného potomka, tak jako je tomu u ostatních vydělovacích důvodů, nýbrž zejména ochránit rodinný majetek pro další generace. Právě z toho důvodu se hovoří o vydědění v dobrém úmyslu. Není tedy zřejmě podstatné, zda ohrožení povinného dílu nastalo v důsledku zaviněného chování nepominutelného dědice či bez jeho viny.

---

¹³⁹ SVOBODA, Jiří. §1647 [Vydědění nepominutelného dědice]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 421.

¹⁴⁰ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 1646 až 1647. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 672.

¹⁴¹ ŠEŠINA, Martin. § 1647 (Zadlužený dědic, marnotratný dědic). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 366.

¹⁴² ŠEŠINA, Martin. § 1647 (Zadlužený dědic, marnotratný dědic). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 366.

Otázkou je, zda nepominutelný dědic bude platně vyděděn, pokud do zůstavitelovy smrti své dluhy splatí. Komentář k OZO v tomto případě uvádí, že pro platnost vydědění je lhostejné, zda důvod, který tu byl v době prohlášení o vydědění, později odpadl¹⁴³. Naopak Martin Šešina se v komentáři k OZ 2012 přiklání k variantě, že pokud nepominutelný dědic v době smrti zůstavitele již žádné dluhy nemá, jeho právo na povinný díl by mělo být zachováno. Pokud by totiž nepominutelný dědic byl pro zadluženost vyděděn, dluhy následně splatil a po mnoho let až do smrti zůstavitele již řádně finančně hospodařil, obava o zachování povinného dílu by již přítomna nebyla a vydědění by zde nebylo na místě¹⁴⁴. Přikláním se k druhé variantě, jelikož, jak již shora popisují, smyslem vydědění z tohoto exheredačního důvodu není primárně sankce, a pokud již není třeba chránit před kdysi zadluženým potomkem jeho potomstvo, není třeba nepominutelnému dědici povinný díl odnímat.

Alternativní podmínkou k dědici zadluženému je nepominutelný dědic, jenž si počíná marnotratně. Marnotratnost bude třeba posuzovat individuálně s ohledem na majetkové poměry daného nepominutelného dědice. Lze se přiklonit k závěru dobové judikatury k OZO, která, jak je již shora zmíněno, vycházela z toho, že k závěru o marnotratném počínání nepominutelného dědice není nutné, aby skutečně došlo k majetkovým ztrátám, nýbrž postačí, že o jeho marnotratnosti dlouhodobě svědčí jeho způsob života¹⁴⁵.

Související podmínkou pro naplnění daného exheredačního důvodu, která zejména udává míru zadluženosti či marnotratného počínání nepominutelného dědice, je obava, že se z důvodu tohoto negativního chování nepominutelného dědice nezachová pro jeho potomky ani povinný díl. OZ 2012 na rozdíl od OZO a VN OZ 1937 již nehovoří o obavě pravděpodobné. Domnívám se však, že obava bude muset být i nadále důvodná či pravděpodobná. Nebude možné platně vydědit nepominutelného dědice, pokud si bude počínat marnotratně pouze v očích zůstavitele, z objektivního hlediska se však nebude čeho obávat.

---

¹⁴³ ROUČEK, František. Čeho jest třeba k vydědění po právu. In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kruh spolupracovníků. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3 (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vydání. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 442.

¹⁴⁴ ŠEŠINA, Martin. § 1647 (Zadlužený dědic, marnotratný dědic). In ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 366.

¹⁴⁵ Srov. rozhodnutí vídeňského Nejvyššího soudu uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí Glaser-Unger (1859-1897) pod. č. 12.990.

Poslední podmínkou pro možnost uplatnění tohoto exheredačního důvodu je zůstavení povinného dílu potomkům nepominutelného dědice. V důsledku toho můžeme hovořit o „vydědění k dobru potomků“¹⁴⁶. Na rozdíl od ostatních případů vydědění tento důvod v případě, že nepominutelný dědic přežije zůstavitele, nemá negativní dopad na potomky nepominutelného dědice. Naopak potomci nepominutelného dědice v důsledku jeho vydědění získají majetkový prospěch představovaný zůstaveným povinným dílem. Povinný díl může zůstavitel potomkům nepominutelného dědice zůstavit buď tak, že pouze obecně uvede, že jim zanechává povinný díl (a oni tedy budou mít nárok vůči dědicům, popř. odkazovníkům na jeho vyplacení v penězích), nebo jim ho zůstaví v podobě dědického podílu či odkazu. Povinný díl musí být zůstaven všem dětem nepominutelného dědice, i dítěti počatému. Bude jim zanechán v rozsahu, v jakém by náležel vyděděnému nepominutelnému dědici, podíly na něm budou pro všechny děti stejné. Pokud by některé dítě předemřelo, jeho podíl na zůstaveném povinném dílu by připadl jeho dětem¹⁴⁷.

Za účinnosti OZO bylo dovozováno, že i v případě vydědění pro zadlužení či marnotratnost lze nepominutelného dědice vydědit pouze částečně, tedy ne ho z práva na povinný díl vyloučit, nýbrž pouze ho v jeho právu na povinný díl zkrátit. Pak tedy bylo nutné, aby potomkům nepominutelného dědice zůstavitel zůstavil nikoli celý povinný díl, nýbrž jeho poměrnou část, o niž nepominutelného dědice zkrátit¹⁴⁸. Domnívám se, že toto řešení lze uplatnit i při současné právní úpravě.

Vzhledem k tomu, že nezbytnou podmínkou pro naplnění tohoto vydědovacího důvodu je zůstavení povinného dílu dětem nepominutelného dědice a není-li jich, jejich potomkům, nelze nepominutelného dědice, který je v době smrti zůstavitele bezdětný, z tohoto důvodu platně vydědit¹⁴⁹. Platně vydědit zřejmě nepůjde ani nepominutelného dědice, který sice potomky má, nikdo z nich však v okamžik smrti zůstavitele nebude moci dědit. Potomci budou např. nezpůsobilí dědit, všichni byli vydědění či se zřekli dědického

---

¹⁴⁶ ROUČEK, František. Čeho jest třeba k vydědění po právu. In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kruh spolupracovníků. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3 (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vydání. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 442.

¹⁴⁷ ŠEŠINA, Martin. § 1647 (Zadlužený dědic, marnotratný dědic). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 365-366.

¹⁴⁸ ROUČEK, František. Čeho jest třeba k vydědění po právu. In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kruh spolupracovníků. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3 (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vydání. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 442.

¹⁴⁹ SVOBODA, Jiří. §1647 [Vydědění nepominutelného dědice]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 421.

práva. V tomto případě tedy zřejmě bude mít nepominutelný dědic zachováno právo na povinný díl¹⁵⁰.

Zůstavitel může z tohoto exheredačního důvodu vydědit svého nepominutelného dědice i tzv. podmíněně¹⁵¹. V době učinění prohlášení o vydědění chování nepominutelného dědice ještě není takové intenzity, že by se bylo třeba obávat o zachování povinného dílu pro jeho potomky. Nicméně zůstavitel může i přesto nepominutelného dědice vydědit, pokud očekává, že se daná situace bude zhoršovat. Zda došlo k vydědění učiněnému po právu či nikoli, bude zhodnoceno podle toho, jak se daný případ bude jevit v době smrti zůstavitele¹⁵².

Přestože je možnost vydědit nepominutelného dědice pro zadlužení či marnotratnost v našem právním řádě novinkou (když odhlédneme od této možnosti za účinnosti OZO), v praxi se již začal tento exheredační důvod uplatňovat, což dovozují z výsledků získaných dotazem na notářské úřady, když více jak polovina dotázaných notářů se již s vyděděním z tohoto důvodu setkala¹⁵³. S ohledem na relativně krátkou dobu účinnosti OZ 2012 využívání daného důvodu vydědění ukazuje, že tato nová úprava vydědovacího důvodu vychází vstřícně potřebám praxe. Předpokládám, že se tento nový exheredační důvod v praxi již poměrně často uplatňuje i z důvodu, že se v současnosti společnost potýká s problémem stále se zvyšující zadlužeností domácností¹⁵⁴, tedy i riziko nezachování povinného dílu pro budoucí generace rodin zůstavitelů se zvyšuje.

2.7 Historické exheredační důvody

Aby tato diplomová práce poskytla kompletní přehled vývoje zákonných důvodů vydědění v našem právním řádu, poslední část kapitoly Zákonné důvody exheredace stručně

---

¹⁵⁰ KITTEL, David. 1647 [Vydědění pro marnotratnost]. In PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony, s. 1594.

¹⁵¹ O tom podrobněji v podkapitole 3.4 Podmíněné vydědění.

¹⁵² ŠEŠINA, Martin. § 1647 (Zadlužený dědic, marnotratný dědic). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 366.

¹⁵³ Srov. Přílohu č. 4.

¹⁵⁴ Zadlužení Čechů roste. Celkový dluh poprvé přesáhl dva biliony korun. *ceskatelevize.cz/ct24*. [Online]. 2017. [cit. 2017-10-30]. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/2135541-zadluzeni-cechu-roste-celkovy-dluh-poprve-presahl-dva-biliony-korun>.

zmíní vydělovací důvody, které se v historii na našem území uplatňovaly, nicméně v současnosti je již právní úprava neobsahuje.

Na našem území se z historického hlediska uplatňovaly pouze dva další exheredační důvody, které v této kapitole dosud nebyly rozebrány. Jednalo se jednak o odpadnutí od křesťanství a jednak o úplné zanedbání výchovy dítěte/zůstavitele.

Opadnutí od křesťanství bylo jako důvod vydělení upraveno v OZO¹⁵⁵, avšak pouze v původním znění. Tento exheredační důvod byl zrušen čl. VII. zákona č. 49/1868 ř. z., jímž byly upraveny interkonfesní poměry státních občanů¹⁵⁶.

Druhým ryze historickým důvodem, který upravoval jak OZO¹⁵⁷, tak s ním počítal i VN OZ 1937¹⁵⁸, bylo vydělení nepominutelného dědice z důvodu, že úplně zanedbal výchovu dítěte/zůstavitele. Podstatné je, že tyto právní úpravy pojímaly za nepominutelné dědice i rodiče či prarodiče zůstavitele a tento exheredační důvod se mohl z logiky věci vztahovat pouze na ně.

S ohledem na to, že současná právní úprava již za nepominutelné dědice považuje pouze zůstavitelovy descendenty, není třeba upravovat možnost postihu osob, které zcela zanedbaly zůstavitelovo vychování. Dědické právo jim v současnosti žádnou zvláštní ochranu nepřiznává, proto pokud si zůstavitel nepřeje, aby tyto osoby dědily v případě, že by měly právo na pozůstalost podle zákonné dědické posloupnosti, jednoduše tak prohlásí v tzv. negativní závěti¹⁵⁹, aniž by bylo třeba zjišťovat naplnění jakýchkoliv důvodů, nebo bez jakéhokoliv omezení pořídí ve prospěch jiných osob.

---

¹⁵⁵ Srov. ust. § 768 bod 1. OZO.

¹⁵⁶ SCHELLEOVÁ, Iлона; SCHELLE, Karel. *Civilní kodexy: 1811-1950-1964*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 1993. 602 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 173.

¹⁵⁷ Srov. ust. § 769 OZO.

¹⁵⁸ Srov. ust. § 580 VN OZ 1937.

¹⁵⁹ Srov. ust. § 1649 odst. 2 OZ 2012.

3 Náležitosti vydědění

Prohlášení o vydědění můžeme označit za formální právní jednání zůstavitele, jelikož zákon na toto právní jednání stanoví určité formální požadavky, které musí být pro platnost vydědění splněny. Zákon se věnuje také náležitostem po stránce obsahové, avšak v této oblasti je oproti předchozí úpravě současná právní úprava více benevolentní.

3.1 Požadavky na formu prohlášení o vydědění

OZ 2012 stanoví, že prohlášení o vydědění lze učinit, změnit nebo zrušit stejným způsobem, jaký je stanoven pro pořízení či zrušení závěti¹⁶⁰. Z hlediska formy lze tedy vydědit nepominutelného dědice několika způsoby stejně jako lze několika způsoby pořídit závěť.

Vydědění je možné provést písemně soukromou listinou sepsanou a podepsanou vlastní rukou zůstavitele, tedy holografně, nebo alografně, kdy zůstavitel k textu listiny o prohlášení o vydědění, jež nebyla sepsána zůstavitelovou vlastní rukou, připojí vlastnoruční podpis a před dvěma svědky prohlásí, že tato listina obsahuje jeho vůli směřující k vydědění jeho potomka. OZ 2012 upravuje specifické způsoby pořízení závěti v alografní formě pro zůstavitele nevidomé nebo jinak smyslově postižené, které lze taktéž použít na učinění prohlášení o vydědění, pokud je zůstavitel, který chce svého nepominutelného dědice vydědit, takto hendikepován. Dále je možné svého nepominutelného dědice exheredovat ve formě veřejné listiny, kdy prohlášení o vydědění sepíše pro zůstavitele notář notářským zápisem. Potomka lze vydědit i tzv. s úlevami při nenadálé události v ohrožení života nebo při ochromení společenského styku, kdy je výjimečně připuštěno pořídit závěť, a tedy i prohlášení o vydědění v ústní formě. Dále při splnění podmínek lze prohlášení o vydědění zaznamenat starostou obce, na palubě lodi či letadla nebo uplatnit úpravu pro tzv. vojenský testament¹⁶¹. Tyto případy vydědění s úlevami budou však zcela ojedinělé.

Pokud zůstavitel svého nepominutelného dědice v předepsané formě vydědí, ale následně se rozhodne, že chce, aby jeho potomek dědil, není řešením zůstavitelovo

---

¹⁶⁰ Ust. § 1649 odst. 1 OZ 2012.

¹⁶¹ Srov. ust. § 1533 až § 1536, ust. § 1537 až § 1538 a ust. § 1542 až § 1549 OZ 2012 o možných formách pořízení závěti.

prominutí závadného chování. Pokud si zůstavitel následně přeje, aby jeho nepominutelný dědic měl opět možnost účastnit se dědické posloupnosti, je nutné, aby zůstavitel své prohlášení o vydědění zrušil. Na tento případ aplikujeme právní úpravu o zrušení závěti¹⁶². Zrušení prohlášení o vydědění nastává jeho odvoláním, stejně jako v případě závěti. Odvolat prohlášení o vydědění lze tedy výslovně projevem vůle učiněným ve formě předepsané pro pořízení závěti nebo mlčky, zničením listiny o prohlášení o vydědění. V případě vydání notářského zápisu, v němž je obsaženo prohlášení o vydědění, z notářské úschovy, považujeme toto prohlášení za odvolané¹⁶³.

V odborné literatuře věnující se OZ 2012 jsem se neseetkala s názorem ohledně možnosti zrušení prohlášení o vydědění pořízením nového prohlášení o vydědění ve smyslu ust. § 1575 odst. 2 OZ 2012. Domnívám se však, že tento způsob zrušení prohlášení o vydědění je možný s ohledem na znění OZ 2012¹⁶⁴ a výklad komentářové literatury k OZ 1964, kde je uvedeno, že pozdější listina obsahující projev vůle o vydědění ruší takovouto předchozí listinu, pokud obě vedle sebe nemohou obstát¹⁶⁵, což lze dle mého názoru vztáhnout i na úpravu zrušení prohlášení o vydědění podle OZ 2012. Právní následky dřívějšího a pozdějšího prohlášení o vydědění budou sice stejné (nepominutelný dědic nebude dědit v případě obou prohlášení o vydědění na rozdíl od pořízení nové závěti, která může jinak vymezit okruh dědiců), zůstavitel však může v novějším prohlášení o vydědění uplatnit jiný exheredační důvod, což způsobí, že zůstavitel, potažmo jeho dědicové, s vyděděním nepominutelného dědice lépe uspějí v případném budoucím sporu o platnost vydědění.

V komentáři k OZO je uvedeno, že prohlášení o vydědění lze zrušit i tím, že zůstavitel znovu pořídí a dříve vyděděnému nepominutelnému dědici zanechá majetek¹⁶⁶. Tento závěr lze patrně přijmout i dnes s ohledem na to, že celá úprava dědického práva akcentuje závaznost vůle zůstavitele, přestože tato možnost přímo nevyplývá z žádného ustanovení

---

¹⁶² Srov. ust. § 1575 a násl. OZ 2012.

¹⁶³ ŠEŠINA, Martin. § 1649 (Forma právního jednání). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 371.

¹⁶⁴ Srov. ust. § 1649 odst. 1 OZ 2012 ve vztahu k ust. § 1575 odst. 2 a ust. § 1576 OZ 2012.

¹⁶⁵ KOVÁŘ, Ondřej. Vydědění. § 469a. In FIALA, Josef; KINDL, Milan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 812.

¹⁶⁶ ROUČEK, František. 8. Odvolání vydědění. In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kruh spolupracovníků. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3 (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vydání. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 440.

OZ 2012. Pokud zůstavitel totiž zanechá vyděděnému v pořizení pro případ smrti určitý majetek, má jistě vůli prohlášení o vydědění zrušit¹⁶⁷.

Prohlášení o vydědění může být sepsáno samostatně, lze ho však učinit i zároveň s pořizením závěti, a to v jediné listině. Nemá přitom rozhodujícího významu, jak daná listina bude označena, jak vyslovil ve svém rozhodnutí Krajský soud v Brně¹⁶⁸. Dle mého názoru je správnost tohoto tvrzení za účinnosti OZ 2012 potvrzena i tím, že tento zákon upravuje možnost vydědit potomka mlčky a po právu, tedy právě jeho opominutím, kdy to lze logicky uskutečnit právě pouze v pořizení pro případ smrti, tedy v závěti nebo dědické smlouvě.

3.2 Způsobilost k prohlášení o vydědění

OZ 2012 neupravuje speciálně otázku způsobilosti k prohlášení o vydědění. Z tohoto důvodu na způsobilost učinit prohlášení o vydědění bude zřejmě třeba aplikovat právní úpravu způsobilosti pořídit závěť, jelikož, jak je již shora zmíněno, OZ 2012 stanoví, že prohlášení o vydědění učiníme stejným způsobem, jakým se pořizuje závěť. Obecně platí, že nesvéprávný není způsobilý pořizovat, tedy ani učinit prohlášení o vydědění¹⁶⁹. Mohou však nastat situace, kdy i takováto osoba možnost učinit prohlášení má. Podle Jiřího Svobody¹⁷⁰ lze dovodit, že člověk omezený ve svéprávnosti může učinit prohlášení o vydědění jen ve formě veřejné listiny¹⁷¹. Dále je zřejmě možné na prohlášení o vydědění použít ustanovení, které určuje, že člověk omezený ve svéprávnosti tak, že není způsobilý pořizovat, tedy z našeho pohledu učinit prohlášení o vydědění, může platně pořídit v jakékoli formě, tedy učinit prohlášení o vydědění, pokud se uzdravil do takové míry, že je schopen projevit svou vůli¹⁷².

V souvislosti s tímto výkladem by mohla vyvstat otázka, zda má nezletilec, který dovršil patnácti let věku a dosud nenabyl plné svéprávnosti, způsobilost učinit prohlášení

---

¹⁶⁷ ŠEŠINA, Martin. § 1649 (Forma právního jednání). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 371-372.

¹⁶⁸ Srov. usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30. 7. 1986, sp. zn. 18 Co 135/86. Dostupné z ASPI [právní informační systém]. [cit. 2017-10-16]. ASPI ID JUD13375CZ.

¹⁶⁹ Srov. ust. § 1649 odst. 1 OZ 2012 ve spojení s ust. § 1525 OZ 2012.

¹⁷⁰ SVOBODA, Jiří. §1649 [Forma prohlášení o vydědění]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 427.

¹⁷¹ Srov. ust. § 1649 odst. 1 OZ 2012 ve spojení s ust. § 1528 odst. 1 OZ 2012.

¹⁷² Srov. ust. § 1649 odst. 1 OZ 2012 ve spojení s ust. § 1527 OZ 2012.

o vydědění ve formě veřejné listiny bez souhlasu zákonného zástupce, tak jako v této situaci může pořídit závěť¹⁷³. Odborná literatura se této možnosti nevěnuje. Domnívám se, že na tento případ by opět bylo možné aplikovat právní úpravu způsobilosti pořídit závěť. Bude se však jednat o situaci pouze teoretickou, jelikož pokud má nezletilá osoba dítě, bude tento její nepominutelný dědic příliš mlád na to, aby svým chováním naplnil některý ze zákonem stanovených důvodů pro vydědění. Judikatura sice dovodila, že je možné vydědit i nezletilého, pokud vydědění bude též s ohledem na věk vyděděného a jeho rozumové schopnosti a volní vlastnosti důvodné¹⁷⁴, právě však s ohledem na tato kritéria si dovoluji tvrdit, že nikdy nebude možné vydědit potomka ve velmi nízkém věku.

S tímto výkladem souvisí i otázka, zda je možné učinit prohlášení o vydědění v zastoupení nebo zda se musí jednat o osobní projev vůle zůstavitele. Jiří Svoboda se domnívá, že stejně jako v případě pořízení závěti se i v případě prohlášení o vydědění jedná o osobní právo zůstavitele, které nemůže svěřit jinému, ani jej vykonat společně s jinou osobou. Toto dle jeho názoru vyplývá z toho, že pokud zákonodárce stanovil, že prohlášení o vydědění lze učinit stejným způsobem, jakým se pořizuje závěť, chtěl tím zákonodárce postihnout nejen formu prohlášení o vydědění či způsobilost k jeho učinění, nýbrž i to, že učinit prohlášení o vydědění je osobním právem zůstavitele, které není na nikoho přenositelné, obdobně jako právo povolát dědice. Dále je nutné si uvědomit, že právě jen zůstavitel je ten, kdo negativně vnímá potomkovo závadné chování, a právě proto se rozhodl svého potomka vyloučit z jeho práva na povinný díl¹⁷⁵. S tímto názorem se plně ztotožňuji. Navíc se domnívám, že pokud ani v případě dědické smlouvy jakožto institutu hybridního na pomezí práva dědického a smluvního není možné její uzavření v zastoupení, přičemž v oblasti smluvního práva je zastoupení běžné, tím spíše není možné zastoupení v případě učinění prohlášení o vydědění, když vydědění je institutem ryze práva dědického.

3.3 Modality vydědění

OZ 2012 upravuje několik způsobů, jakými je možné nepominutelného dědice vydědit. Na rozdíl od OZ 1964 není již obligatorní obsahovou náležitostí pro platné vydědění

---

¹⁷³ Srov. ust. § 1526 OZ 2012.

¹⁷⁴ Srov. rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 13. 11. 1998, sp. zn. 18 Co 310/1998. Dostupné z ASPI [právní informační systém]. [cit. 2017-10-20]. ASPI ID JUD14348CZ.

¹⁷⁵ SVOBODA, Jiří. §1649 [Forma prohlášení o vydědění]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 427.

uvedení konkrétního exheredačního důvodu. Dalším rozdílem je, že za účinnosti OZ 1964 opominutí nepominutelného dědice, pokud nebyl vyděděn, způsobovalo relativní neplatnost dané části závěti a daný potomek v rozsahu svého povinného dílu dědil, pokud se relativní neplatnosti dané části závěti dovolal. OZ 2012 s opominutím nepominutelného dědice spojuje jiné právní následky, které mohou v některém případě znamenat vydědění daného potomka, v jiném případě mu je právo na povinný díl zachováno.

Přestože platné vydědění má vždy stejné důsledky, tedy nepominutelný dědic přichází o své právo na povinný díl, zákon upravuje několik modalit, jak je možné vydědění učinit. Tyto způsoby se vzájemně odlišují zejména v tom, kdo nese v případném sporu o platnost vydědění důkazní břemeno¹⁷⁶. Zákon rozlišuje následujících šest způsobů, jakými může zůstavitel svého potomka výslovně exheredovat či opominout s rozdílnými důsledky:

- a) Zůstavitel svého nepominutelného dědice výslovně vydědí a zároveň v prohlášení o vydědění přímo uvede, z jakého zákonného důvodu tak činí. V případě, že nepominutelný dědic se svým vyděděním nesouhlasí, musí se aktivně bránit a v soudním sporu jako žalobce prokázat, že byl vyděděn neprávem, tedy že se nedopustil závažného chování, pro něž byl zůstavitelem vyděděn¹⁷⁷.
- b) Zůstavitel svého nepominutelného dědice výslovně vydědí, avšak důvod, pro nějž tak činí, neuvede. V tomto případě má nepominutelný dědic právo na povinný díl. O toto právo by přišel v případě, že by proti němu byl prokázán zákonný důvod vydědění v soudním řízení, které by vyvolal ten, kdo má dědit na jeho místě¹⁷⁸, případně vykonavatel závěti¹⁷⁹, jakožto osoba, jež dbá o řádné splnění poslední vůle zůstavitele.
- c) V souvislosti se shora popsanou novou možností neuvedení důvodu vydědění bez sankce neplatnosti takového prohlášení o vydědění přichází v úvahu i možnost, že v případě, že by se ukázalo, že nepominutelný dědic se zůstavitelem vymezeného chování, jímž je odůvodněno vydědění, nedopustil, nemusí to vždy

---

¹⁷⁶ ŠEŠINA, Martin. § 1646 (Důvody vydědění, dědění potomků). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 358-359.

¹⁷⁷ Srov. ust. § 1673 odst. 2 OZ 2012.

¹⁷⁸ Srov. ust. § 1648 OZ 2012 ve spojení s ust. § 1673 odst. 2 OZ 2012.

¹⁷⁹ NOVOTNÝ, Petr; NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník. Dědické právo.* 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. 160 s. Právo pro každého (Grada), s. 112.

znamenat neplatnost vydědění. Tato situace by se totiž dala kategorizovat jako případ popsany pod písm. b), tedy výslovné vydědění bez uvedení důvodu, kdy by záleželo na ostatních osobách, zda prokáží, že se nepominutelný dědic nějakého jiného závadného chování přeci jen dopustil, přestože se jedná o odlišný důvod vydědění. Toto řešení je Petrem Novotným a Monikou Novotnou dovozováno z důvodu, že vůle zůstavitele vyloučit svého potomka z dědění je zde zřejmá¹⁸⁰. Domnívám se však, že se může jevit sporným toto paušalizování vůle zůstavitele vydědit svého potomka z jakéhokoliv důvodu. Pokud zůstavitel v prohlášení o vydědění stanovil konkrétní důvod, pro nějž má být jeho potomek zbaven možnosti dědit, mělo se tak stát v souladu s vůlí zůstavitele právě a jen z jím uvedeného důvodu. Nelze totiž vyvodit, že by si zůstavitel přál svého potomka vydědit i z jiných důvodů, když přesto, že měl tuto možnost s ohledem na chování svého potomka, jiné důvody neuvedl. Dle mého názoru tedy nelze danou situaci hodnotit obdobně, jako v případě, kdy zůstavitel vydědí potomka a ze své vlastní vůle neuvádí důvod, z jakého tak činí.

- d) Zůstavitel svého nepominutelného dědice výslovně nevydělí, avšak opomine ho tím, že pořídí o veškerém svém majetku ve prospěch jiných osob, tedy nezanechá mu nic nebo méně, než odpovídá výši jeho povinného dílu. V případě, že takto zůstavitel učinil, a to záměrně, a nepominutelný dědic se dopustil něčeho, co naplňuje zákonný důvod vydědění, hledíme na tuto situaci jako na vydědění učiněné mlčky a po právu. V dané situaci však bude opět nutné, aby ten, kdo má dědit na místě tacitně vyděděného nepominutelného dědice, nebo případně vykonavatel závěti, proti němu prokázal naplnění exheredačního důvodu¹⁸¹.
- e) Zůstavitel svého nepominutelného dědice výslovně nevydělí, avšak opomine ho tím, že pořídí o veškerém svém majetku ve prospěch jiných osob, tedy nezanechá mu nic nebo méně, než odpovídá výši jeho povinného dílu. V dané situaci se však na rozdíl od případu uvedeného sub písm. d) preterovaný nepominutelný dědic, o němž zůstavitel věděl, že je naživu, nedopustil ničeho,

---

¹⁸⁰ NOVOTNÝ, Petr; NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. 160 s. Právo pro každého (Grada), s. 112.

¹⁸¹ Srov. ust. § 1651 odst. 2 OZ 2012 ve spojení s ust. § 1673 odst. 2 OZ 2012.

co by naplňovalo zákonný důvod vydědění, a proto mu právo na povinný díl náleží. Toto opominutí nelze posoudit jako tacitní vydědění¹⁸².

- f) Posledním případem je situace, v níž opět zůstavitel svého nepominutelného dědice výslovně nevydělí, ale opomine jej. Pokud tento opominutý dědic dokáže, že opominutí bylo zapříčiněno pouze tím, že o něm zůstavitel v době pořízení pro případ smrti nevěděl, náleží mu právo na povinný díl¹⁸³.

3.4 Podmíněné vydědění

OZ 1964 s institutem exheredace pracoval tak, že pro možnost platného vydědění nepominutelného dědice bylo nutné, aby zákonný důvod vydědění existoval již v době sepsání listiny o vydědění, tedy nepominutelný dědic se již v době sepsání listiny o vydědění musel dopustit daného závadného chování.

Důvodová zpráva k OZ 2012 objasňuje, že OZ 2012 se k této problematice bude stavět poněkud jinak, čímž dle mého názoru postihne více situací, které se mohou mezi zůstavitelem a jeho potomkem udát. Zůstavitel má jako za předchozí právní úpravy možnost vydědit svého nezdárného potomka z důvodu, který již nastal, tedy v případě, že se jeho nepominutelný dědic závadného chování, jež naplňuje zákonný důvod vydědění, v době učinění prohlášení o vydědění již dopustil. Dále je však zůstaviteli umožněno svého nepominutelného dědice vydědit tzv. podmíněně. Zůstavitel projeví v prohlášení o vydědění vůli nepominutelného dědice z jeho práva na povinný díl vyloučit, pokud se tento jeho potomek dopustí nějakého závadného jednání v budoucnu s tím, že nejzazší okamžik, kdy může být naplněn exheredační důvod pro platnost učiněného vydědění, je smrt zůstavitele¹⁸⁴. Tuto novou možnost považuji za přínosnou, jelikož dle mého názoru lépe koresponduje s principem autonomie vůle zůstavitele a je schopna umožnit právní úpravě institutu exheredace pružněji reagovat na možné dění v životě zůstavitele a jeho rodiny. Lze si např. představit situaci, kdy zůstavitel vydělí své potomky pro případ, že by byli odsouzeni za trestný čin svědčící o jejich zvrhlé povaze nebo situaci, kdy zůstavitelův potomek vede nezřízený život, avšak v době učinění prohlášení o vydědění není ještě intenzita taková, aby naplnila požadavky zákonného důvodu

¹⁸² Srov. ust. § 1651 odst. 1 OZ 2012.

¹⁸³ Srov. ust. § 1652 OZ 2012.

¹⁸⁴ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 1648. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 673.

vydědění. Je však třeba upozornit, že naplnění exheredačního důvodu se musí udát nejpozději do smrti zůstavitele.

Martin Šešina upozorňuje¹⁸⁵, že tato nová, v důvodové zprávě k OZ 2012 popsaná možnost vydědit potomka z důvodu, který zde v době prohlášení o vydědění sice ještě nebyl, ale v okamžik smrti zůstavitele již ano, nikterak z ustanovení OZ 2012 nevyplývá, a to ani při jeho porovnání s textem předchozího OZ 1964. S tímto jeho názorem souhlasím, nicméně posun, který může odůvodňovat nový výklad, vidím ve větším respektu k vůli zůstavitele v oblasti dědického práva, s nímž možnost podmíněně vydědit nezdárného potomka jistě koresponduje.

---

¹⁸⁵ ŠEŠINA, Martin. § 1646 (Důvody vydědění, dědění potomků). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 59.

4 Důsledky exheredace

V této kapitole jsou podrobněji rozebrány důsledky vydědění, které jsou pro nepominutelného dědice a případně i pro jeho potomky velmi závažné. Může se však stát, že provedené vydědění bude pro určité vady následně posouzeno jako neplatné. Při sporu o tom, zda bylo vydědění učiněno po právu či nikoliv, se rozhoduje v soudním řízení.

4.1 Následky vydědění

Nepominutelnému dědici náleží dvě samostatná oprávnění, a to dědické právo a právo na povinný díl, což vyplývá z ustanovení o zřeknutí se dědického práva¹⁸⁶ a z ustanovení o odmítnutí dědictví nepominutelným dědicem¹⁸⁷. Vzhledem k tomu, že OZ 2012 hovoří ohledně vydědění jako o vyloučení z práva na povinný díl nebo zkrácení tohoto práva, mohla by tato formulace budit dojem, že v případě vydědění nepominutelný dědic přichází pouze o své právo na povinný díl, dědické právo mu však v situaci, že zůstavitel svého potomka pouze vydědí, ale nepořídí o veškerém svém majetku ve prospěch jiných osob, zůstává a nepominutelný dědic by nastoupil jako dědic podle zákonné dědické posloupnosti. Tento výklad by však odporoval samotnému smyslu institutu vydědění, kterým je neumožnit vyděděnému nepominutelnému dědici dědit vůbec, pokud nepominutelný dědic svým závadným chováním naplnil zákonný exheredační důvod a zůstavitel projevil vůli směřující k jeho vydědění. Z tohoto důvodu tedy dle názoru Martina Šešiny na vydědění nahlížíme nejen jako na postižení nepominutelného dědice v jeho právu na povinný díl, ale i v jeho dědickém právu vůbec¹⁸⁸. K tomuto názoru se přiklání i Jiří Svoboda¹⁸⁹. Možnost jiného pohledu nabízí Ondřej Horák, který dovozuje, že znění ust. § 1646 odst. 1 OZ 2012 vyjadřuje variabilitu možných následků vydědění. Dle jeho názoru bude záležet na konkrétní situaci daného zůstavitele, kdy v určitých případech bude vydědění bez následného pořízení závěti či dědickou smlouvou znamenat shora nastíněný výklad, tedy vyloučení nejen z práva na povinný díl, ale i z dědické posloupnosti, jelikož to bude nejvíce vyhovovat vůli

---

¹⁸⁶ Ust. § 1484 odst. 1 OZ 2012.

¹⁸⁷ Ust. § 1485 odst. 1 věta druhá OZ 2012.

¹⁸⁸ ŠEŠINA, Martin. § 1646 (Důvody vydědění, dědění potomků). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 357-358.

¹⁸⁹ SVOBODA, Jiří. §1646 [Zákonné důvody]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720).* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 415.

zůstavitele. Na druhou stranu připouští i možnost, kdy vydědění zůstavitelova potomka bez následného pořízení ve prospěch jiného, by mohlo znamenat pouze odnětí práva na povinný díl, a naopak zachování práva dědického, pokud by např. jiný a jediný možný dědic zůstavitele těsně před smrtí zůstavitele zemřel. Toto řešení dovozuje za pomoci argumentu a contrario k ust. § 1649 odst. 2 OZ 2012, jež hovoří o nemožnosti vyloučení nepominutelného dědice z práva na pozůstalost pomocí tzv. negativní závěti, jak je to možné v případě dědiců zákonných, kteří nespádají do okruhu dědiců nepominutelných¹⁹⁰.

Řešení Ondřeje Horáka je zajímavé upozorněním na zákonodárcovo výslovné rozlišování práva na povinný díl a práva na pozůstalost (dědického práva) i v oblasti právní úpravy vydědění. Domnívám se však, že ustanovením o tzv. negativní závěti chtěl zákonodárce pouze vyjádřit, že v případě jiných zákonných dědiců než nepominutelných lze dosáhnout důsledků, které má pro nepominutelné dědice vydědění, pouhým prohlášením o tom, že nějaký zákonný dědic pozůstalosti nenabude (a tedy bez nutnosti uvádění jakýchkoli důvodů). Dle mého názoru tedy shora zmíněné výslovné rozlišování práva na povinný díl a dědického práva v právní úpravě vydědění nemá praktické důsledky vzhledem k výkladu těchto ustanovení s přihlédnutím ke smyslu institutu vydědění, s nímž by byl v rozporu výklad, že nepominutelného dědice lze postihnout pouze na povinném dílu, ne však na právu na pozůstalost dle ustanovení o negativní závěti výkladem a contrario, jak naznačuje Ondřej Horák.

Připouštím však, že ve zcela výjimečných případech by bylo možné zvažovat výklad, že se vydědění bude týkat pouze práva na povinný díl. Jednalo by se však o nějakou velmi neobvyklou situaci, kdy by sled životních událostí způsobil, že vydědění potomka zůstavitele by mělo zcela jiné následky, než zůstavitel zamýšlel, a tento by již nestihl zasáhnout (např. těsně před smrtí zůstavitele by zemřely všechny osoby, které připadaly v úvahu jako zákonní dědicové a pozůstalost by z tohoto důvodu připadla státu). V tomto případě by se dle mého názoru dalo uvažovat o posouzení prohlášení o vydědění pouze jako o zbavení práva na povinný díl, protože ze znění zákona ani z důvodové zprávy k němu nevyplývá jednoznačný výklad a zde by nebylo jasně určitelné, zda by se institut vydědění měl uplatnit ve své přísné podobě postihující i dědické právo, když nepředvídané následky by již nešlo považovat za zůstavitelem chtěné a v souladu s jeho vůlí. Tento vyděděný nepominutelný dědic by tedy v této dané konkrétní a zcela výjimečné situaci mohl nastoupit k dědění jako

---

¹⁹⁰ HORÁK, Ondřej. Postavení potomků vyděděného potomka. *Ad Notam*, 2016, č. 4, s. 7.

jakási „pojistka“ před případnutím pozůstalosti státu, protože záměrem zůstavitele při prohlášení o vydědění svého potomka bylo vzhledem k jeho situaci dědění jeho jiných rodinných příslušníků, ne však, aby jeho majetek připadl státu.

4.2 Spor o vydědění

V případě, že zůstavitel některého ze svých nepominutelných dědiců vydědí, může nastat mezi tímto potomkem a ostatními dědici spor o to, zda vydědění bylo učiněno po právu či nikoliv. Z procesního hlediska tedy v řízení o pozůstalosti může dojít mezi účastníky řízení ke sporu, který označujeme jako spor o dědické právo. Spor o dědické právo je situace, kdy dědická práva různých dědiců vedle sebe nemohou obstát. Způsob jeho řešení závisí na tom, zda skutečnosti mezi dědici jsou sporné či nesporné.

V řízení o pozůstalosti bude tento spor rozhodnut v případě, kdy jeho vyřešení závisí pouze na právním posouzení skutečností, které jsou však mezi jednotlivými dědici nesporné (o skutkovém stavu se účastníci řízení shodnou, rozdílný názor mají na právní posouzení). Notář jako soudní komisař po právním posouzení usnesením rozhodne, kdo bude nadále účastníkem řízení o pozůstalosti. Těm, kterým je účast ukončena, však dědické právo nezaniká, v řízení o pozůstalosti se k němu ale nepřihlíží¹⁹¹.

Pokud jsou však skutečnosti mezi dědici sporné, nelze o nich v řízení o pozůstalosti rozhodnout, jelikož řízení o pozůstalosti není právní prostředek pro řešení sporných skutkových otázek. Soudní komisař tedy odkáže toho, jehož dědické právo se jeví jako nejslabší, k podání žaloby. K jejímu podání mu stanoví lhůtu, která nesmí být kratší než dva měsíce¹⁹². Odpověď na to, kdo bude odkázán k podání žaloby, nám stanoví OZ 2012, který určuje, že v případě, že zůstavitel v prohlášení o vydědění uvedl jeho zákonný důvod, k žalobě bude odkázán ten, kdo tvrdí, že je vyděděn neprávem. Pokud zůstavitel důvod neuvedl, k podání žaloby bude odkázán ten, kdo má dědit na místě potenciálně vyděděného potomka¹⁹³. Rozhodnutí o tomto incidenčním sporu je pro řízení o pozůstalosti závazné. Pokud by žaloba nebyla podána, byla vzata zpět, byla odmítnuta nebo řízení o ní bylo

---

¹⁹¹ Srov. ust. § 169 ZŘS.

¹⁹² Srov. ust. § 170 ZŘS.

¹⁹³ Srov. ust § 1673 odst. 2 OZ 2012.

zastaveno, soudní komisař je povinen tuto situaci posoudit, jako kdyby o žalobě bylo rozhodnuto v neprospěch toho, kdo byl odkázán k jejímu podání¹⁹⁴.

Vyvstává zde otázka, zda lze v řízení o pozůstalosti uzavřít dohodu o uznání neplatnosti vydědění mezi nepominutelným dědicem a dědici ostatními, aniž by probíhalo incidenční řízení. Komentářová literatura tuto možnost připouští, avšak upozorňuje, že takovouto dohodu budou moci účastníci řízení o pozůstalosti uzavřít až poté, co budou v tomto řízení dostatečně objasněny skutkové okolnosti a umožní-li to jejich právní posouzení. Toto řešení vyvozujeme ze zásad civilního procesu uplatňujících se v nesporném řízení i ze zásad dědického práva. Konkrétně ze zásady vyšetřovací, z níž vyplývá povinnost soudu v nesporném řízení zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí, aniž by byl při tom omezen tvrzením účastníků, a ze závaznosti vůle zůstavitele, která se projevuje v celé úpravě dědického práva¹⁹⁵. Tomuto názoru lze přisvědčit i s ohledem na rozhodnutí Nejvyššího soudu, který upozorňuje, že „*Vydědění je projevem vůle zůstavitele, který (je-li platný), je třeba respektovat. Tato vůle nemůže být zmařena pouhým souhlasným projevem vůle dědiců, ztotožňujících se s vyděděným, že zákonné podmínky vydědění nejsou dány. Státní notářství může zkoumat neplatnost vydědění. Mělo by v takovém případě alespoň vyslechnout účastníky a do protokolu uvést skutečnosti, které uvádějí k doložení svého tvrzení, že důvod vydědění není dán, a nespokojit se s pouhým tvrzením, že uznávají, že důvod není dán.*“¹⁹⁶

4.3 Následky neplatného vydědění

Neplatné vydědění může nastat jednak v případě, kdy nepominutelný dědic svým chováním nenaplnil zákonný důvod exheredace, a tedy nebyl vyděděn po právu, jednak i v případě, kdy platnost vydědění je dotčena z jiných důvodů, např. když zůstavitel nebyl způsobilý k jeho učinění.

---

¹⁹⁴ MACKOVÁ, Alena. 8. Spory o dědické právo nebo o aktiva a pasiva. In WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015. Student (Leges), s. 406.

¹⁹⁵ ŠEŠINA, Martin. § 1650 (Neplatné vydědění). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 376.

¹⁹⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 29. 12. 1984, sp. zn. Cpj 51/84. Uveřejněné pod pořadovým číslem 45/1986 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, číslo vydání 9-10, ročník 1986, s. 489.

Pro případ, že je tedy ze shora popsaných důvodů nepominutelný dědic vyděděn neplatně, zákon stanoví, že tento nepominutelný dědic má právo na povinný díl nebo právo na jeho doplnění, pokud byl zkrácen na jeho čisté hodnotě¹⁹⁷. Nutno podotknout, že tato úprava se uplatní pouze v případě, že zůstavitel kromě onoho neplatného vydědění pořídil o veškerém svém majetku ve prospěch jiných osob, tedy způsobem, že zde není prostor pro uplatnění zákonné posloupnosti.

V případě, že by totiž zůstavitel pouze neplatně vydědil svého nepominutelného dědice, ale jinak o svém majetku nepořídil, neplatně vyděděný potomek by dědil v rámci intestátu jakožto zákonný dědic první třídy¹⁹⁸. Kdybychom upřednostnili doslovný výklad zákona a vydědění, ač neplatné, by mělo za následek, že tento neplatně vyděděný nepominutelný dědic by měl pouze právo na povinný díl, ne však právo na pozůstalost, tedy neplatné vydědění by vyloučilo potomka ze zákonné posloupnosti, aniž by zůstavitel o svém majetku pořídil, dostali bychom se do rozporu s čl. 11 odst. 1 věty třetí Listiny základních práv a svobod (dále jen „LZPS“), který mimo jiné garantuje právo na dědění majetku¹⁹⁹. Je tedy nutné vycházet z výkladu, že nepominutelnému dědici v případě neplatného vydědění bez zůstavitelova pořízení o veškerém jeho majetku ve prospěch osob od nepominutelného dědice odlišných náleží právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní tak, jako by k vydědění nikdy nedošlo.

4.4 Dopad na potomky

OZ 2012 upravuje dvě možná postavení potomků vyděděného nepominutelného dědice. Dělicím kritériem těchto dvou možných situací je to, zda se vyděděný nepominutelný dědic dožije smrti zůstavitele či ne²⁰⁰. Pro úplnost je třeba zmínit, že dále uvedené se neuplatní pro vydědění nepominutelného dědice z důvodu jeho zadlužení či marnotratnosti,

---

¹⁹⁷ Ust. § 1650 OZ 2012.

¹⁹⁸ ŠEŠINA, Martin. § 1650 (Neplatné vydědění). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 375.

¹⁹⁹ SVOBODA, Jiří. §1650 [Neplatně vyděděný]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720).* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 429.

²⁰⁰ Ust. § 1646 odst. 3 OZ 2012.

kdy přímo podmínkou pro uplatnění tohoto exheredačního důvodu je zůstavení povinného dílu nepominutelného dědice jeho potomkům²⁰¹.

V případě, že nepominutelný dědic zůstavitele přežije, potomci nepominutelného dědice přímo ze zákona nedědí a pouze pokud by si zůstavitel přál, aby důsledky vydědění na potomky nepominutelného dědice nedopadaly, lze tyto účinky zvrátit tím, že projeví jinou vůli. Tuto může projevit např. tím, že výslovně stanoví, že jim jejich dědické právo ponechává nebo tím, že je ustanoví svými dědici²⁰².

Toto řešení je odlišné, než se zde uplatňovalo za účinnosti předchozí právní úpravy. OZ 1964 stanovil, že zůstavitel může výslovně vztáhnout účinky vydědění i na potomky svého nepominutelného dědice²⁰³, přičemž nebylo rozhodné, zda by proti nim bylo možné uplatnit některý z důvodů vydědění či nikoli²⁰⁴. Toto řešení kritizoval Ústavní soud s tím, že je tím zakládána výrazná a bezdůvodná nerovnost mezi potenciálními dědici, když některé lze vydědit pouze v případě existence zákonného důvodu vydědění, naopak u druhých stačí pouze na ně důsledky vydědění vztáhnout, přestože by proti nim samotným důvod vydědění nebylo možné uplatnit. Dále Ústavní soud upozorňuje, že: *„Nelze především vyloučit, že skutečná vůle zůstavitele vyjádřená v prohlášení dle § 469a odst. 2 občanského zákoníku je současnou právní úpravou deformována v tom smyslu, že se jedná o jediný funkční institut, jímž je možno fakticky oddělit vyděděného potomka od zůstavitelova majetku. Pokud má být účelem § 469a odst. 2 občanského zákoníku pouze snaha předejít situaci, kdy by majetek přešlý na potomka vyděděného byl přesto v dispozici vyděděného, svědčí to o celkové nedostatečnosti současné zákonné úpravy dědického práva, která neposkytuje zůstaviteli jiné instituty zajišťující stejný výsledný stav (tedy nikoliv jen formální, nýbrž efektivní vydědění), aniž by přitom muselo dojít ke "vztažení" účinků vydědění i na osoby, které by jinak nemohly být z hlediska zákona samostatně důvodně vyděděny a patrně ani z hlediska vůle zůstavitele (fakticky) vyděděny být nemusely.“*²⁰⁵

Je otázkou, zda právní úprava OZ 2012, která se uplatní v případě, že vyděděný nepominutelný dědic přežije zůstavitele, tedy že potomci vyděděného nedědí přímo

---

²⁰¹ Srov. ust. § 1647 OZ 2012.

²⁰² ŠEŠINA, Martin. § 1646 (Důvody vydědění, dědění potomků). In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 363.

²⁰³ Srov. ust. § 469a odst. 2 OZ 1964.

²⁰⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2004, sp. zn. 30 Cdo 2214/2002. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

²⁰⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2012, sp. zn. I. ÚS 295/10. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>.

ze zákona, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli, přináší v ohledu, jenž byl Ústavním soudem kritizován, nějakou změnu. Smyslem současné právní úpravy dopadu na potomky nepominutelného dědice v případě, že tento přežije zůstavitele, je zřejmě právě hlavně vyloučení vlivu vyděděného na majetek zanechaný zůstavitelem, což vyplývá i z toho, že v případě, že nepominutelný dědic zůstavitele předemře, účinky vydědění už na potomky nepominutelného dědice ze zákona vztaženy nejsou, protože ten již, jsa mrtev, žádný vliv na majetek zanechaný zůstavitelem mít nemůže²⁰⁶. Stejný účel měla podle Jiřího Mikeše a Ladislava Muzikáře i předchozí právní úprava umožňující vztažení důsledků vydědění na potomky vyděděného. Uvádějí, že skutečným důvodem této úpravy je, že s majetkem potomka vyděděného by zpravidla nakládal právě vyděděný, jelikož nezřídka kdy bude vystupovat jako zákonný zástupce tohoto potomka z důvodu jeho nezletilosti²⁰⁷.

Domnívám se tedy, že právě Ústavním soudem kritizovaný účel ustanovení o možnosti dopadu vydědění i na potomky nepominutelného dědice, ať již se tak dělo výslovným projevem vůle zůstavitele dle OZ 1964 nebo v současnosti přímo ze zákona (pokud zůstavitel neprojeví jinou vůli), zůstal nezměněný a nebezpečí deformace skutečné vůle zůstavitele je zde stále přítomné.

Opačná situace nastává v případě, že vyděděný nepominutelný dědic předemře zůstavitele. Účinky vydědění totiž na potomky nepominutelného dědice nedopadají a tito pak dědí vyjma těch, které zůstavitel samostatně vyloučil z dědického práva čili samostatně je vydědil. V tomto případě tedy nestačí již pouze vztáhnout důsledky vydědění i na potomky vyděděného nepominutelného dědice, jak tomu bylo za účinnosti předchozí právní úpravy²⁰⁸, a pokud si zůstavitel nepřeje, aby dědili, musí každého jednotlivě ze zákonných důvodů vydědit. Toto vyloučení jednoduchého vztažení účinků vydědění na potomky vyděděného v případě, že se vyděděný nedožije smrti zůstavitele, hodnotím kladně, jelikož alespoň v tomto případě odstraňuje Ústavním soudem kritizovanou nerovnost mezi nepominutelným dědicem a jeho potomky.

---

²⁰⁶ TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta. Vliv vydědění na potomky vyděděného. *Časopis pro právní vědu a praxi*. [Online]. 2016, č. 4, s. 654. [cit. 2017-10-12]. Dostupné z <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6254>.

²⁰⁷ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011. Praktik (Leges), s. 99.

²⁰⁸ SVOBODA, Jiří. §1646 [Zákonné důvody]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 416.

Závěrem této podkapitoly je třeba zmínit, že zákonodárce v ustanovení upravujícím vliv vydědění na potomky nepominutelného dědice nehovoří o jejich vyloučení či zachování práva na povinný díl, nýbrž o tom, že tito potomci po zůstaviteli buď dědí nebo nedědí²⁰⁹. Lze tedy vést úvahy v podobném duchu jako již ve shora rozebírané problematice, jelikož dědění ve smyslu subjektivního dědického práva není totéž jako právo na povinný díl²¹⁰. Přesto však pokud dané ustanovení vyložíme s ohledem na jeho smysl, dojdeme k závěru, že v případě, že potomci nepominutelného dědice nedědí, nemají ani právo na povinný díl, když smyslem daného ustanovení je pravděpodobně snaha o kompletní vyloučení vyděděného z podílení se na jakémkoli majetkovém prospěchu po zůstaviteli²¹¹.

S opačným výkladem přichází David Kittel²¹². Dle něj v tomto případě potomek vyděděného nepominutelného dědice právo na povinný díl má, ledaže by sám byl vyděděn ze zákonných důvodů. Toto řešení dovozuje s odkazem na nálezu Ústavního soudu²¹³, který vykládá tak, že Ústavní soud shledal protiústavním, pokud je potomek nepominutelného dědice vyloučen z práva na povinný díl, aniž by sám byl po právu vyděděn. S tímto názorem se však neztotožňuji, jelikož se domnívám, že v daném nálezu Ústavní soud sice pochybuje o konformitě ustanovení § 469a odst. 2 OZ 2012 s ústavním pořádkem²¹⁴, což by se dalo vztáhnout i na současnou právní úpravu, nevynucuje však přímo výklad spočívající v obecném zachování práva potomků vyděděného nepominutelného dědice na povinný díl, i přes to, že na ně byly vztaženy účinky vydědění nebo dle OZ 2012 zůstavitel neprojevil vůli, aby dědili. Daný nálezu Ústavního soudu dle mého názoru spíše vyjadřoval možnost obecného soudu odstranit přílišnou tvrdost zákona v konkrétním případě. Obecný soud tak může v souladu s dobrými mravy a zůstavitelovou skutečnou vůlí, která směřovala pouze k eliminaci vlivu vyděděného na zůstavitelův majetek, ne však k sankcionování jeho potomků, rozhodnout o tom, že účinky vydědění na potomky vyděděného nedopadají. Otázkou však zůstává, zda při současné úpravě dopadu vydědění na potomky nepominutelného dědice²¹⁵ by obecný soud v těchto případech mohl rozhodnout způsobem,

---

²⁰⁹ Srov. ust. § 1646 odst. 3 OZ 2012.

²¹⁰ K tomu srov. výklad v podkapitole 4.1 Následky vydědění.

²¹¹ TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta. Vliv vydědění na potomky vyděděného. *Časopis pro právní vědu a praxi*. [Online]. 2016, č. 4, s. 655. [cit. 2017-10-12]. Dostupné z <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6254>.

²¹² KITTEL, David. 1646 [Vydědění a důvody vydědění]. In PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony, s. 1593.

²¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2012, sp. zn. I. ÚS 295/10. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz>.

²¹⁴ Konkrétně s ust. čl. 11 odst. 1 a čl. 32 odst. 1 LZPS.

²¹⁵ Srov. ust. § 1646 odst. 3 OZ 2012.

že vydědění se nebude vztahovat na potomky vyděděného nepominutelného dědice, a nahradit tím aktivní projev vůle zůstavitele směřující k dědění potomků vyděděného, když takovou vůli zůstavitel neprojevil, ať již důvody k tomuto nekonání měl jakékoliv.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo jednak podat ucelený výklad o institutu vydědění, zejména o jednotlivých zákonných důvodech, pro něž takto zůstavitel může učinit, jednak zhodnotit současnou právní úpravu vydědění, zda se jeví jakožto nejvhodněji zvolená či zda připadají v úvahu určité změny. V práci byl kladen důraz na porovnání exheredačních důvodů, které upravuje OZ 2012, s právními úpravami předchozími s postihnutím jejich vzájemných souvislostí, protože právě na základě tohoto porovnání byla snaha vyvodit závěr o tom, zda změny, které v právní úpravě institutu exheredace přinesl OZ 2012, byly krokem správným směrem.

Právní úprava OZ 2012 upravuje šest důvodů, pro něž může zůstavitel vydědit svého nepominutelného dědice. Čtyři z nich (neposkytnutí potřebné pomoci v nouzi, neprojevení opravdového zájmu, odsouzení pro trestný čin, vedení trvale nezřízeného života) byly převzaty z právní úpravy OZ 1964 s tím, že jeden byl výrazněji pozměněn (odsouzení pro trestný čin). Dva exheredační důvody byly zařazeny staronově (dědická nezpůsobilost, zadlužení či marnotratnost), když se zákonodárce inspiroval právní úpravou v OZO či VN OZ 1937.

Důvody vydědění pro neposkytnutí potřebné pomoci v nouzi a vedení trvale nezřízeného života jsou zcela klasickými exheredačními důvody. S jejich úpravou se můžeme setkat již v právních úpravách historických, kdy i přes rozdílné vyjádření byl jejich obsah totožný. Z tohoto důvodu je dle mého názoru zcela jistě vhodné, že je upravuje i OZ 2012, když o vhodnosti jejich úpravy nebyly pochybnosti ani v historických obdobích, která jinak byla založena na zcela odlišných hodnotách.

Neprojevení opravdového zájmu je vyděd'ovací důvod nejmladší, jelikož byl do právní úpravy zařazen poprvé až novelizací OZ 1964 s účinností od 1. 1. 1992. Přestože se tedy nejedná o tradiční exheredační důvod, jedná se o důvod vydědění nejčastější, z čehož již sám o sobě vyplývá názor, že jeho zařazení i do současné právní úpravy vydědění bylo správné rozhodnutí, jelikož očividně vhodně koresponduje s vůlí zůstavitelů. Nelze však kladně hodnotit zákonný důvod vydědění jen proto, že je ho hojně užíváno. Naopak by to mohlo znamenat, že je pro zůstavitele příliš jednoduchým způsobem umožněno prolomení ochrany nepominutelných dědiců. Ovšem vydědění pro neprojevení opravdového zájmu tak, jak je jeho obsah doplněn judikaturou, vyžaduje přísné podmínky,

kteře musí být pro možnost vydědění z tohoto důvodu naplněny. Je určité vhodné, že obsah tohoto exheredačního důvodu zohledňuje i chování zůstavitele, tedy, že pokud sám zůstavitel se vůči svému potomku vhodným způsobem nechoval, nemůže následně tímto zaviněný nezájem potomka sankcionovat.

Důvod vydědění pro odsouzení za trestný čin je sice exheredačním důvodem klasickým, prodělal však od předchozí právní úpravy výraznou změnu. Nově je totiž zohledňována i morální stránka trestného činu. Tuto změnu hodnotím pozitivně, jelikož na rozdíl od předchozí právní úpravy lze v současnosti s ohledem na požadavek okolností trestného činu svědčících o zvrhlé povaze nepominutelného dědice vydědit potomka pouze za činy, které se skutečně dotýkají cti zůstavitele či jeho rodiny. Zůstavitel tedy nadále již nebude moci zneužít potomkovo odsouzení za úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku (kdy dokonce postačovalo i odsouzení k trestu odnětí svobody podmíněnému²¹⁶) jako záminku k jeho vydědění, i když ve skutečnosti se zůstavitele potomkův trestný čin nijak nedotkl a vydědit ho chce z nějakého jiného důvodu, pro nějž však zákon tuto dědickoprávní sankci nepřipouští.

De lege ferenda bych však uvažovala o částečném pozměnění tohoto důvodu vydědění s tím, že by navíc byla zařazena i alternativní možnost zůstavitele vydědit nepominutelného dědice, pokud byl odsouzen za zvlášť závažný zločin k určitému vysokému trestu odnětí svobody, jelikož v případě takto závažného trestného činu lze již předpokládat, že se zůstavitele odsouzení jeho potomka skutečně dotkne. Pozitivum tohoto návrhu vidím v tom, že jednoznačný obsah exheredačního důvodu by v těchto případech závažné trestné činnosti nepominutelného dědice zajistil, že nezdárný potomek skutečně bude vyděděn. Nehrozilo by tedy rozhodnutí soudu o tom, že čin nedostatečně svědčí o zvrhlé povaze pachatele a nepominutelný dědic proto není vyděděn po právu.

Nejrozporuplnějším důvodem vydědění je dle mého názoru exheredace nepominutelného dědice, který je pro svůj čin nezpůsobilý dědit. Jedná se o vydědovací důvod, který je v právní úpravě zařazen nově po velmi dlouhé přestávce, a v praxi se zatím neuplatňuje. I proto zde vyvstává otázka, zda úprava možnosti vydědění dědicky nezpůsobilého nepominutelného dědice, byla vhodnou změnou. Nemyslím si, že argument spočívající v tom, že vydědění nezpůsobilého nepominutelného dědice odstraní spory ohledně

---

²¹⁶ MUŽIKÁŘ, Ladislav. Vydědění. § 469a. In HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.3.2003. Praha: Linde, 2003. *Zákony s poznámkami* (Linde), s. 617.

prominutí závadného činu, je s ohledem na současný požadavek jeho výslovného prominutí natolik podstatným, aby odůvodnil zařazení tohoto exheredačního důvodu do právní úpravy vydědění. Přesto však spatřuji v úpravě tohoto vyděd'ovacího důvodu nesporné pozitivum, které spočívá v tom, že možnost vydědit nezpůsobilého dědice koresponduje se základní zásadou dědického práva, jíž je závaznost vůle zůstavitele. Možnost zůstavitele vydědit svého dědicky nezpůsobilého potomka mu v souladu s touto zásadou dává právo zajistit, že potomek nebude dědit, a to právě z jeho vůle.

Druhým novým exheredačním důvodem, který přinesl OZ 2012, je vydědění pro zadlužení či marnotratnost nepominutelného dědice. Úprava tohoto vyděd'ovacího důvodu je jistě krokem správným směrem, jelikož v praxi se již poměrně často tento důvod vydědění uplatňuje, což dokládá jeho potřebnost, přestože je tím bohužel zřejmě potvrzován fakt, že negativním jevem naší doby je zvyšující se zadlužování obyvatel. Vydědění pro zadlužení či marnotratnost je dále pozitivní i proto, že i v případě, kdy by se časem ukázalo, že je právní úprava pro zůstavitele příliš příznivá ve smyslu jednoduchých podmínek pro vydědění jejich nepominutelného dědice, nemůže být rodině zůstavitele, potažmo jeho potomkům, způsobena přílišná újma, když podmínkou je zůstavení povinného dílu právě pouze další generaci této rodiny, a vydědění z tohoto důvodu tak neumožňuje zůstaviteli upřednostnit v dědění jiné osoby před jeho descendenty.

Diplomová práce však nerozebírá pouze konkrétní exheredační důvody. Zabývá se i dalšími souvisejícími otázkami. Pozornost je věnována novým možnostem, které přinesla právní úprava OZ 2012 jako je vydědění učiněné mlčky a po právu, neuvádění důvodu vydědění a tzv. vydědění podmíněné.

Fakt, že zůstavitel již není povinen pro platné vydědění uvádět důvod, pro nějž tak činí, hodnotím kladně. Zejména s tím totiž souvisí možnost vydědit nepominutelného dědice pouhým opominutím v pořízení pro případ smrti, tedy vydědit ho tzv. mlčky a po právu. Dle mého názoru totiž v případě, že zůstavitel v pořízení pro případ smrti svého potomka vynechá, zpravidla tím vyjadřuje právě vůli, že nechce, aby po něm tento potomek dědil. To, že zůstavitel neučinil formální prohlášení o vydědění může být zapříčiněno třeba i tím, že nemá takové právní povědomí. V tomto případě je tedy vhodné umožnění vydědit potomka pouhým opominutím, jelikož tím bude v mnoha případech podpořeno uspořádání vztahů v souladu s vůlí zůstavitele. Novou, jednodušší možnost vydědit svého nepominutelného dědice mlčky a po právu vhodně vyvažuje fakt, že v těchto případech

potomek právo na povinný díl zachováno má, pokud proti němu zákonný důvod vydědění nebude v soudním řízení prokázán.

OZ 2012 dále nově umožňuje tzv. podmíněné vydědění, které spočívá v tom, že k platnému vydědění nemusí nepominutelný dědic svým chováním zákonný důvod vydědění naplnit již v okamžik učinění prohlášení o vydědění, nýbrž hrozba případné sankce nad ním visí až do zůstavitelovy smrti. Tuto právní úpravu taktéž hodnotím kladně, protože umožňuje zůstaviteli lépe ovlivnit, jakým způsobem bude s jeho majetkem naloženo mortis causa, tedy zajistit, aby jeho nepominutelný dědic chovající se závadným způsobem, nedědil, i pokud intenzita jeho závadného chování není v době učinění prohlášení o vydědění ještě dostatečná.

OZ 2012 odlišně upravuje i dopad vydědění na potomky nepominutelného dědice. Rozlišuje dvě možné situace podle toho, zda nepominutelný dědic přežil zůstavitele nebo ne. Pokud se nepominutelný dědic smrti zůstavitele nedožil, jeho vydědění nemá vliv na jeho potomky. Naopak pokud zůstavitel zemřel před nepominutelným dědicem, nedědí ani dědicovi potomci, pokud zůstavitel neprojevil jinou vůli. Za účinnosti předchozí právní úpravy Ústavní soud kritizoval možnost vztažení účinků vydědění i na potomky nepominutelného dědice, jelikož v tom spatřoval nedůvodnou nerovnost, když na rozdíl od nepominutelného dědice jeho potomci mohli být takto sankcionováni, aniž by svým chováním naplnili zákonný důvod vydědění. Navíc upozorňoval na možnou deformaci vůle zůstavitele, který potomky nepominutelného dědice postihuje pouze za účelem ochrany svého majetku před nepominutelným dědicem, aniž by zůstavitel měl skutečnou vůli směřující k vyloučení z dědění potomků vyděděného. Dle mého názoru současná právní úprava uplatňující se v případě, že nepominutelný dědic zůstavitele přežije, v tomto ohledu žádný posun nepřináší. Domnívám se, že by bylo vhodnější, aby se i pro tento případ uplatnila úprava, že potomci nepominutelného dědice vyděděním nebudou zasaženi, pokud nebudou samostatně vydědění. Ke skutečnému oddělení vyděděného nepominutelného dědice od dědictví, jež náleží jeho potomkům, by mělo docházet jinými nástroji práva než prostřednictvím sankčního institutu uplatněného vůči zůstavitelovým descendentům, kteří se však žádného závadného chování nedopustili.

Na základě poznatků, k nimž jsem dospěla během psaní této diplomové práce, zastávám názor, že změny v dědickém právu, které přinesla právní úprava institutu vydědění v OZ 2012, jsou přínosné až na určité výjimky, které by bylo vhodné pozměnit za účelem

zajištění lepšího vyvážení mezi ochranou nepominutelných dědiců či jejich potomků a možností zůstavitele jim tuto ochranu odejmout.

Použité prameny a literatura

Monografie a komentáře

BEZOUŠKA, Petr a kol. *Soudní judikatura ve světle nového občanského zákoníku. Komentovaný rejstřík judikatury a její použití po rekonstrukci*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 748 s. ISBN 978-80-7552-090-6.

DVOŘÁK, Jan; MALÝ, Karel; ADAMOVÁ, Karolina a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 687 s. ISBN 978-80-7357-753-7.

DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 436 s. ISBN 978-80-7552-187-3.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

FIALA, Josef; KINDL, Milan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. 904 s. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-395-9.

FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2006, 496 s. Přehledy judikatury (ASPI). ISBN 80-735-7182-X.

FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. 648 s. ISBN 978-80-7400-570-1.

HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.3.2003. Praha: Linde, 2003, 755 s. Zákony s poznámkami (Linde). ISBN 80-720-1406-4.

HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické.* 1. vydání. Praha: Orbis, 1957. 380 s.

MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního.* 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007. 351 s. ISBN 978-80-7201-674-7.

MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi.* 1. vydání. Praha: Leges, 2011. 432 s. Praktik (Leges). ISBN 978-80-87212-79-0.

NOVOTNÝ, Petr; NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník. Dědické právo.* 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. 160 s. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-271-0432-1.

PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. 3053 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1.

ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kruh spolupracovníků. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3 (§§ 531 až 858).* Reprint původního vydání. Praha: Codex Bohemia, 1998. 680 s. ISBN 80-859-6374-4.

SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Civilní kodexy: 1811-1950-1964.* 1. vydání. Brno: Doplněk, 1993. 602 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-857-6508-X.

SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku.* 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2012. 151 s. Monografie (Linde). ISBN 978-80-7201-931-1.

SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 408 s. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3.

ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. 728 s. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-579-5.

ŠVESTKA, Jiří; JEHLIČKA, Oldřich; ŠKÁROVÁ, Marta; SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 10., jubilejní vydání. Praha: C.H. Beck, 2006. 1491 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 80-7179-486-4.

ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář.* 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. 1114 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-108-6.

VRAJÍK, Michal. *Judikatura Nejvyššího soudu z pohledu nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích.* 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2014, 851 s. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-846-8.

WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací.* 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015, 624 s. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5.

Odborné články

HORÁK, Ondřej. Postavení potomků vyděděného potomka. *Ad Notam*, 2016, **22**(4), s. 5-8. ISSN 1211-0558.

HORÁK, Ondřej. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, **22**(11), s. 381-386. ISSN 1210-6410.

ŠUBRTOVÁ, Jitka. Důvody vydědění. *Ad Notam*, 1999, **5**(5), s. 95-99. ISSN 1211-0558.

Internetové zdroje

DANIELOVÁ, Magdalena. Vydědění a důvody pro něj ve světle judikatury a úpravy de lege ferenda. *epravo.cz*. [Online]. 2011. [cit. 2017-10-16]. Dostupné z <https://www.epravo.cz/top/clanky/vydedeni-a-duvody-pro-nej-ve-svetle-judikatury-a-upravy-de-lege-ferenda-75635.html>.

DADUOVÁ, Martina. Nové dědické právo a jeho inspirační zdroje. *Všehrd - časopis českých právníků*. [Online]. 2016. [cit. 2017-10-20]. ISSN 1801-3678. Dostupné z <http://casopis.vsehrd.cz/2016/03/nove-dedicke-pravo-a-jeho-inspiracni-zdroje/>.

Důvodová zpráva k VN OZ 1937. [Online]. 455 s. [cit. 2017-10-19]. Dostupná z <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/7035>.

Důvodová zpráva k OZ 1964. [Online]. [cit. 2017-10-25]. Dostupná z http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_13.htm.

TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta. Vliv vydědění na potomky vyděděného. *Časopis pro právní vědu a praxi*. [Online]. 2016, **24**(4), s. 653-660. [cit. 2017-10-12]. ISSN 1805-2789. Dostupné z <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6254>.

Zadlužení Čechů roste. Celkový dluh poprvé přesáhl dva biliony korun. *ceskatelevize.cz/ct24*. [Online]. 2017. [cit. 2017-10-30]. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/2135541-zadluzeni-cechu-roste-celkovy-dluh-poprve-presahl-dva-biliony-korun>.

Použité právní předpisy²¹⁷

ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský

---

²¹⁷ Není-li uvedeno jinak, jedná se v textu práce o právní předpisy ve znění pozdějších předpisů.

zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937

Soudní rozhodnutí

Rozhodnutí Ústavního soudu

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7. 11. 2012, sp. zn. I. ÚS 295/10. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>.

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2001, sp. zn. II.ÚS 544/2000. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. II.ÚS 249/97. Dostupné z <http://nalus.usoud.cz/>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 1997, sp. zn. 2 Cdon 176/96. Uveřejněné pod pořadovým číslem 67/1997 v Soudní judikatuře, číslo vydání 9, ročník 1997, s. 193.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2004, sp. zn. 30 Cdo 2214/2002. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3992/2008. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2001, sp. zn. 21 Cdo 48/2000. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1912/2008. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2017, sp. zn. 21 Cdo 2547/2016. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 29. 12. 1984, sp. zn. Cpj 51/84. Uveřejněné pod pořadovým číslem 45/1986 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, číslo vydání 9-10, ročník 1986, s. 489.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. 25 Cdo 200/2008. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2012, sp. zn. 21 Cdo 3329/2010. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozhodnutí vídeňského Nejvyššího soudu uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí Glaser-Unger (1859-1897) pod. č. 12.990.

Rozhodnutí vídeňského Nejvyššího soudu uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí Glaser-Unger Neue Folge (1898-1915) pod. č. 2241.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 13. 4. 1929, sp. zn. Rv I 921/28. Uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu (8859-9502) Vážný pod č. 8879/29.

Rozhodnutí ostatních soudů

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30. 7. 1986, sp. zn. 18 Co 135/86. Dostupné z ASPI [právní informační systém]. [cit. 2017-10-16]. ASPI ID JUD13375CZ.

Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 13. 11. 1998, sp. zn. 18 Co 310/1998. Dostupné z ASPI [právní informační systém]. [cit. 2017-10-20]. ASPI ID JUD14348CZ.

Seznam zkratk

OZO	císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský
OZ 1950	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
OZ 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OZ 2012	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
VN OZ 1937	vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
Ústavní soud	Ústavní soud České republiky
Nejvyšší soud	Nejvyšší soud České republiky

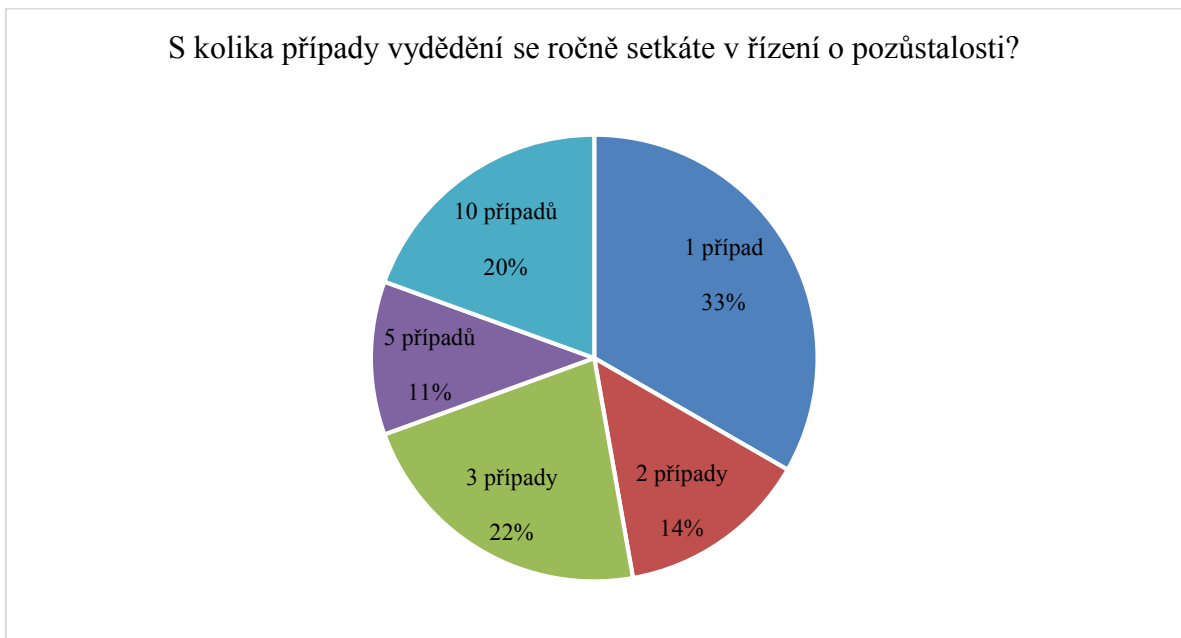
Přílohy

Příloha č. 1

Otázka: S kolika případy vydědění se ročně setkáte v řízení o pozůstalosti?

Z celkového počtu 36 odpovědí na položenou otázku se 12 respondentů (33%) vyjádřilo tak, že se ročně v řízení o pozůstalosti setká pouze s jedním případem vydědění nepominutelného dědice. Se dvěma případy se ročně setká 5 respondentů (14%), se třemi případy 8 respondentů (22%), s pěti případy vydědění se ročně setkají 4 respondenti (11%) a odpověď, že se ročně setkají s deseti případy vydědění, zvolilo 7 respondentů (20%). Vyšší četnost vydědění v řízení o pozůstalosti nezískalo žádnou odpověď.

Poměry mezi jednotlivými odpověďmi však nejsou dle mého názoru natolik zásadní. Podstatnou informací je fakt, že vydědění je institut výjimečný vzhledem k tomu, že na jeden notářský úřad ročně vychází dvě stě až tři sta dědických věcí, z nichž pouze v rozmezí od jedné do deseti z nich dochází k vydědění zůstavitelova nepominutelného dědice.

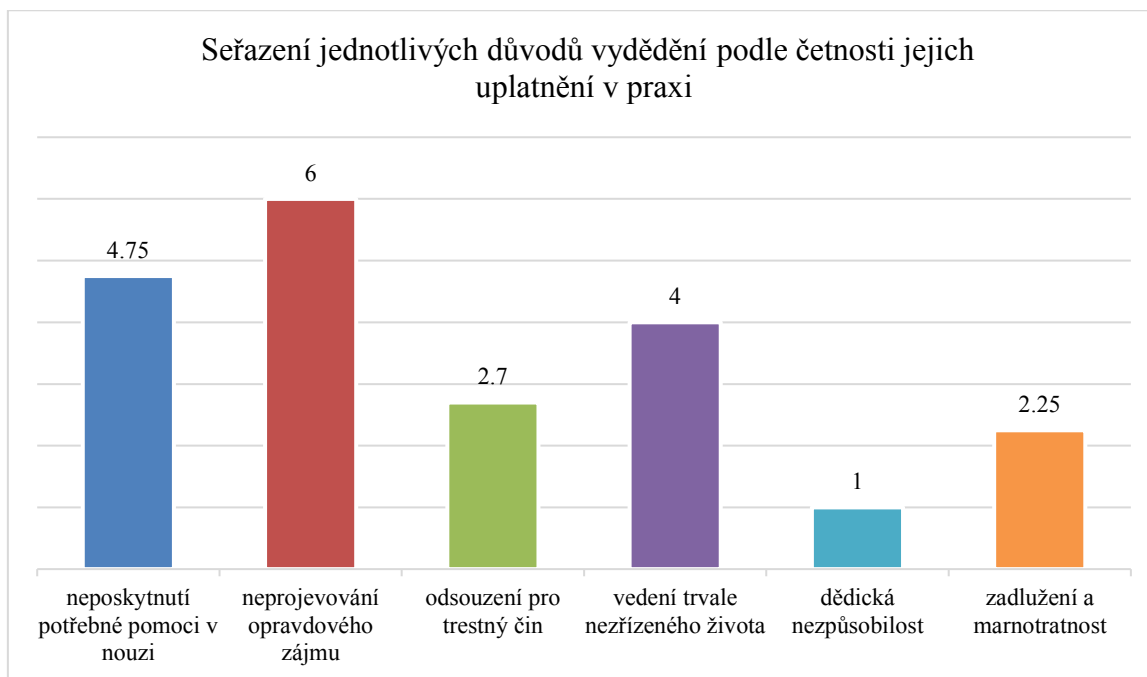
Příloha č. 2

Otázka: Seřad'te jednotlivé důvody vydědění podle četnosti jejich uplatnění v praxi.

Respondenti udělovali jednotlivým exheredačním důvodům bodové hodnocení od jedné do šesti s tím, že důvodu v praxi nejčastějšímu udělili bodů šest, nejméně častému důvodu bod jeden.

Výsledky ukazují, že v praxi jednoznačně nejčastějším důvodem je vydědění nepominutelného dědice pro neprojevení opravdového zájmu (6,0 bodu). Za ním následuje neposkytnutí potřebné pomoci (4,75 bodu), které se často v prohlášení o vydědění objevuje společně s neprojeváním opravdového zájmu, jelikož dané důvody mohou být vzájemně provázané. Třetím nejčastějším důvodem vydědění je vedení trvale nezřízeného života (4,0 bodu), následuje odsouzení pro trestný čin (2,7 bodu).

Nejméně častým se ukázal důvod vydědění pro dědickou nezpůsobilost (1,0 bodu). Naopak druhý exheredační důvod, který se nově objevil v právní úpravě vydědění, tedy vydědění pro zadlužení či marnotratnost (2,25 bodu), se v praxi již poměrně často užívá s ohledem na dosavadní relativně krátkou dobu účinnosti OZ 2012.

Příloha č. 3

Otázka: Setkal jste se již ve své praxi s vyděděním dědicky nezpůsobilého nepominutelného dědice?

Na položenou otázku odpovědělo všech 36 respondentů (100%) negativně. Žádný z nich se tedy s tímto exheredačním důvodem doposud nesetkal.

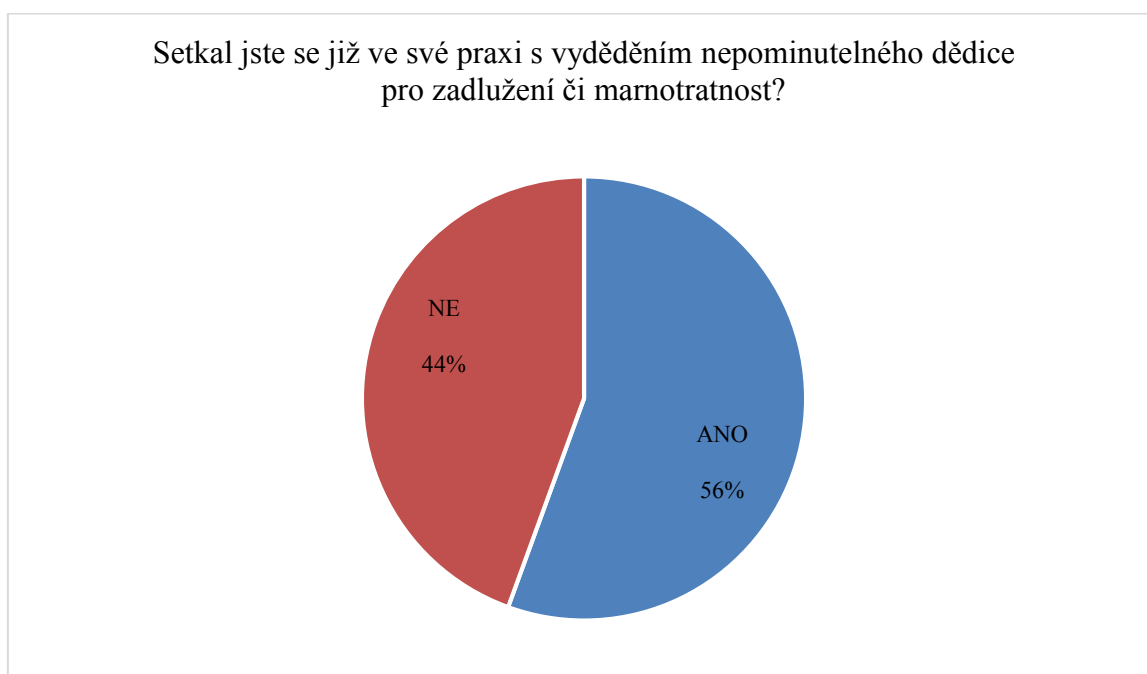
V praxi se zřejmě daný exheredační důvod dosud nepočal uplatňovat s ohledem na svou specifičnost spočívající v tom, že nepominutelný dědic je dědickým právem sankcionován i v případě, že zůstavitel svou vůli vydědit ho neprojeví.

Příloha č. 4

Otázka: Setkal jste se již ve své praxi s vyděděním nepominutelného dědice pro zadlužení či marnotratnost?

Z celkového počtu 36 odpovědí na položenou otázku odpovědělo 20 respondentů (56%) pozitivně a 16 respondentů (44%) negativně. Dá se tedy usuzovat, že tento exheredační důvod je zůstaviteli v praxi vítán a využíván, když více jak polovina oslovených notářů se s jeho uplatněním již setkala.

Abstrakt

Exheredace - platná úprava a historický kontext

Tato diplomová práce pojednává o právní úpravě vydědění s přihlédnutím k historickému kontextu. Práce se zaměřuje zejména na rozbor jednotlivých důvodů vydědění.

Vydědění je institut vyvažující zákonnou ochranu nepominutelných dědiců, která spočívá v jejich právu na povinný díl. Zůstavitel, který se rozhodl nepominutelnému dědici tuto jeho dědickým právem garantovanou ochranu odejmout, tedy vyloučit ho z jeho práva na povinný díl či ho v jeho právu zkrátit, tak může učinit pouze ze zákonem stanovených důvodů. Platná právní úprava upravuje šest exheredačních důvodů, kterými jsou neposkytnutí potřebné pomoci v nouzi, neprojevení opravdového zájmu, odsouzení pro trestný čin, vedení trvale nezřízeného života, dědická nezpůsobilost a zadlužení či marnotratnost.

Cílem této diplomové práce je podat ucelený výklad o institutu vydědění, kdy důraz je kladen zejména na právní úpravu jednotlivých vydědovacích důvodů. Na základě tohoto výkladu je provedeno zhodnocení současné právní úpravy a navrhnutí případných změn de lege ferenda.

Diplomová práce se člení do čtyř kapitol, které jsou následně rozděleny na dílčí podkapitoly.

V první kapitole jsou vymezeny základní pojmy, které s institutem vydědění úzce souvisí. Kapitola pojednává o právní úpravě nepominutelného dědice a jeho právu na povinný díl, obecně se věnuje institutu vydědění a institutu dědické nezpůsobilosti a rozebírá jejich odlišnosti i vzájemnou provázanost.

Druhá kapitola, jež je v této diplomové práci stěžejní, se podrobně zabývá zákonnými důvody vydědění, tak jak je upravuje platná právní úprava, a věnuje se i jejich historickému vývoji. V jejím závěru jsou zmíněny vydědovací důvody ryze historické.

Třetí kapitola se věnuje zákonným náležitostem prohlášení o vydědění a dalším souvisejícím otázkám. Zohledňuje i nové možnosti, které přinesla současná právní úprava. Kapitola tedy rozebírá formální i obsahové náležitosti prohlášení o vydědění, otázku způsobilosti učinit prohlášení o vydědění i možnost tzv. vydědění podmíněného.

Čtvrtá a poslední kapitola pojednává o důsledcích vydědění. Zabývá se následky platného i neplatného vydědění, případnými spory o platnost vydědění i tím, jaké dopady má vydědění na potomky nepominutelného dědice.

Klíčová slova: Nepominutelný dědic - Vydědění - Exheredační důvody

Abstract

Disinheritance - current legal regulation and historical context

This diploma thesis deals with the legal regulation of disinheritance, with regard to historical context. The thesis focuses primarily on the analysis of the grounds for disinheritance.

Disinheritance is an institute that serves as a counterbalance to the legal protection of forced heirs, subsisting in their right to a forced share. If a deceased decides to deprive a forced heir of the protection guaranteed by the heir's right to inherit, i.e., to exclude the forced heir from his or her right to a forced share or restrict the forced heir in his or her right, the deceased may do so exclusively on the grounds defined by law. The current law provides for six disinheritance grounds: failure to provide necessary assistance in need, failure to show real interest, conviction for a crime, permanent unrestrained life, incapacity to inherit, and indebtedness or prodigality.

The purpose of this diploma thesis is to provide a comprehensive explanation of the institute of disinheritance while emphasising in particular the legal provisions concerning each of the grounds for disinheritance, and through such explanation, to assess the current law and propose amendments, if any, *de lege ferenda*.

The diploma thesis is divided in four chapters, with each chapter being split in sub-chapters.

Chapter I defines the key terms closely related to the institute of disinheritance. Chapter I deals with the legal provisions on a forced heir and his or her right to a forced share, and in general terms with the institute of disinheritance and institute of incapacity to inherit, and analyses the differences and relations between them.

Chapter II, as the most significant chapter of this diploma thesis, discusses in detail the statutory grounds for disinheritance as provided for in the current law, and describes the historical development of such grounds. In conclusion, it mentions grounds for disinheritance which are purely historical.

Chapter III is concerned with the essential elements of a declaration of disinheritance as required by law and other related matters. As well, it takes into consideration the new options arising from the current law. Chapter III analyses the formal elements and the required contents of the declaration of disinheritance, the issue of the capacity to make a declaration of disinheritance, and the option of conditional disinheritance.

The final chapter focuses on the consequences of disinheritance. It discusses the effects of both valid and invalid disinheritance and potential disputes concerning the validity of disinheritance, and also the impacts that disinheritance may have on the descendants of a forced heir.

Keywords: Forced heir - Disinheritance - Grounds for disinheritance